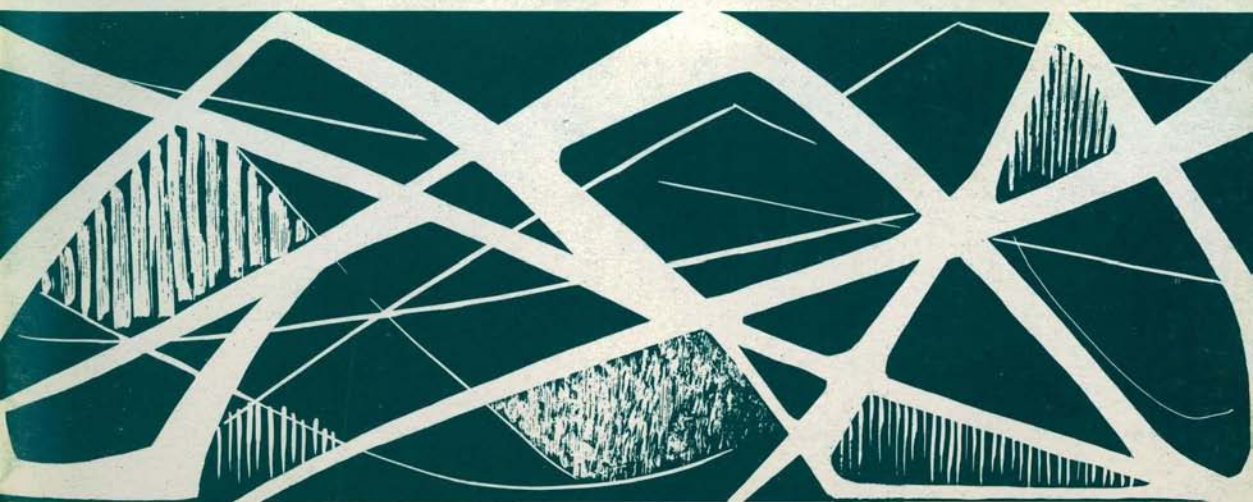
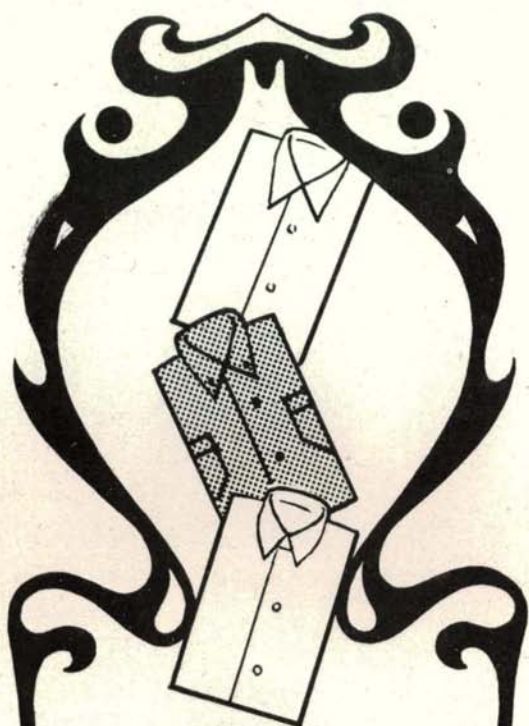

MUNTANYA

**JUNY
1970**

BONET

Camiser especialista
Amb taller artesà
25 models de coll

BONET

agrairà la visita dels
socis del nostre Club.

BONET

presenta camises
d'esport i de ciutat
de les millors marques
internacionals.

ARIBAU, 3 Tel. 254 52 52

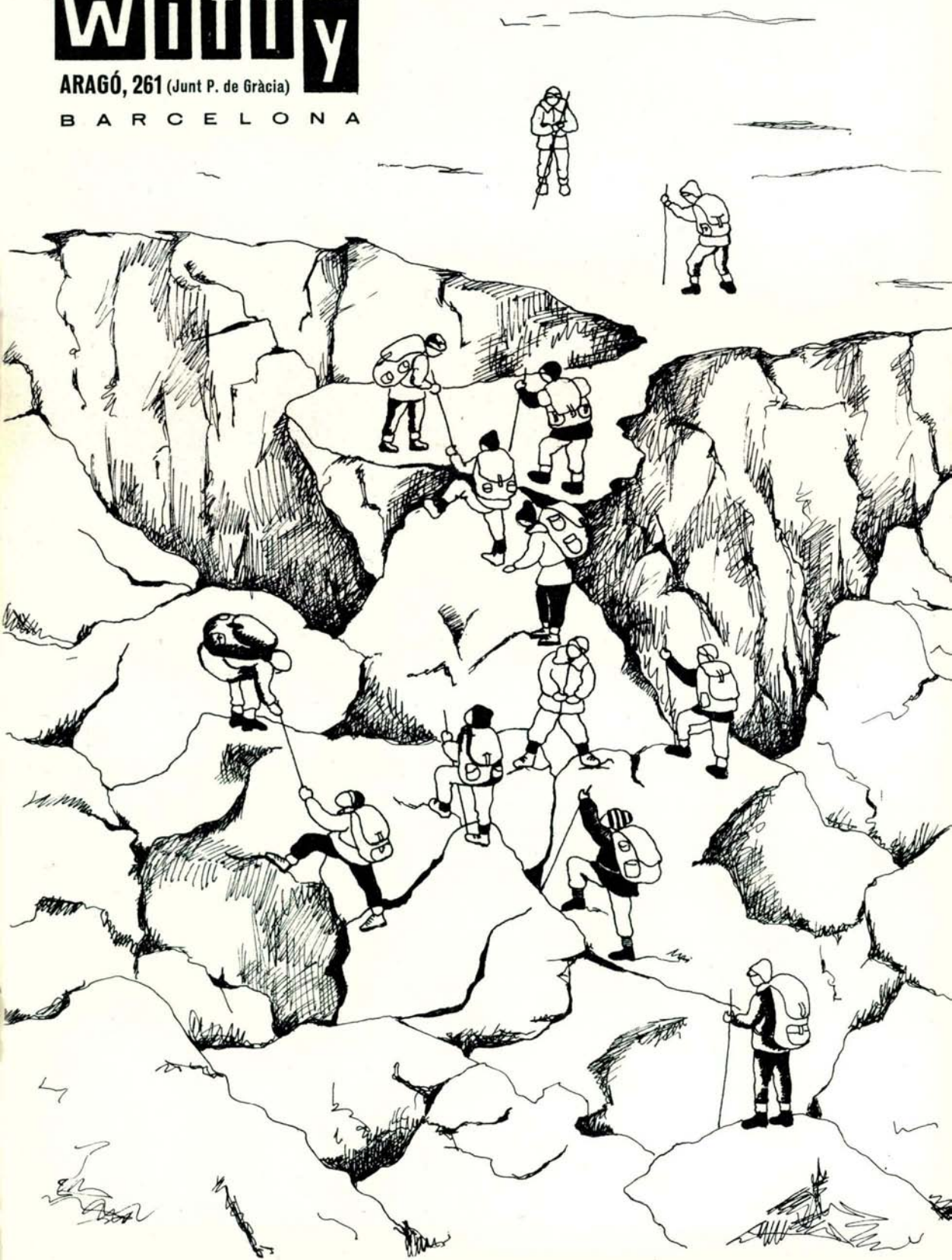
Per als nostres clients
PARKING COLISEUM
(davant del cinema)
GARATGE COSTA BRAVA
(Consell de Cent, 264)

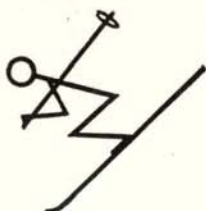
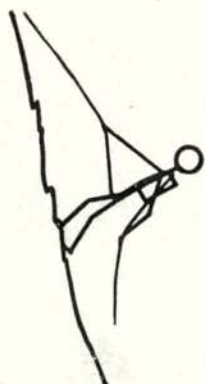
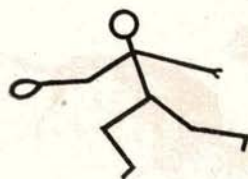
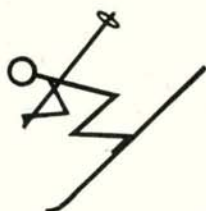
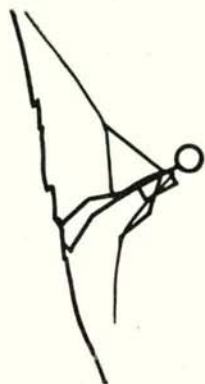
esports

Witty

ARAGÓ, 261 (Junt P. de Gràcia)

BARCELONA

Urgell, 95 bis

BARCELONA - 11

Telèfon 253 50 01

PENSEU

en la vostra família

PENSEU

en vosaltres mateixos

Més de 110.000 associats us aconsellen que seguiu el seu exemple ingressant en la

Mutualitat de Previsió Social

**AGRUPACIÓ MÚTUA
DEL COMERÇ I DE LA INDÚSTRIA**

Fundada l'any 1902

Un mínim sacrifici econòmic mensual us prenyé en els casos de malaltia i d'intervencions quirúrgiques, us pensiona a la invalidesa, us ajuda a la Vellesa i empara la família a la defunció.

També pensiona els orfes dels associats mutualistes fins als 20 anys d'edat.

DIETES PER MALALTIA: de 5 a 200 pessetes diàries.

PENSIÓ PER INVALIDESA: de 300 a 12.000 pessetes mensuals.

SOCORSOS A LA DEFUNCIÓ: de 5.000 a 200.000 pessetes.

PREMIS A LA VELLESA I ANTIGUITAT MUTUALISTA: de 2.500 a 100.000 pessetes anuals.

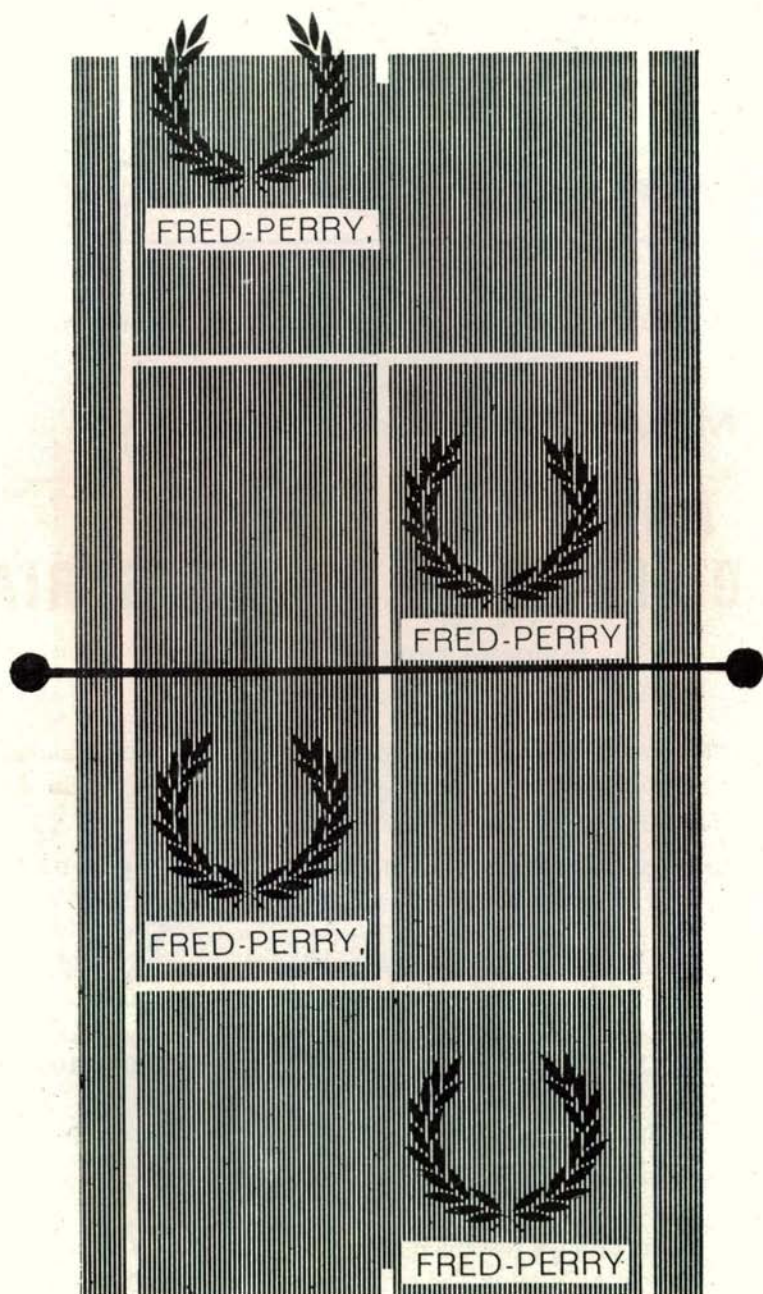
PENSIONS D'ORFENESA: de 250 a 2.500 pessetes mensuals per cada fill inscrit.

Edat màxima d'ingrés: 40 anys no complerts.

Quantitat pagada per socorsos en l'any 1969: Ptes. 142.842.065'-

Quantitat pagada des de la fundació: Ptes. 994.433.313'-

Dirigir-se a les Oficines instal·lades en el nou EDIFICI DE PROPIETAT, Avinguda José Antonio Primo de Rivera, 621, Barcelona, (Telèfon 221 41 20) i se us facilitarà tota mena d'informació.

 **FRED
PERRY**
SPORTSWEAR

MUNTANYA

Butlletí del Centre Excursionista de Catalunya

ANY XCIV Nova època

Juny 1970

Núm. 649

Dipòsit Legal B. 546 - 1953

S U M A R I

	Editorial	37
J. Senent i J. A. Raventós	Expedició Club Alpí Català a la Patagònia Austral.	39
	XXXVI Saló fotogràfic de muntanya	54
Josep Llaudó i Majoral	Divagacions a l'entorn del XXXVI Saló fotogràfic de muntanya	56
Ramon Pujol i Alsina	Flors de muntanya	57
A. Jolis i M ^a A. Simó de Jolis	Les primeres ascensions	60
Albert Oliveras	IN MEMORIAM. Josep M. Guilerà i Albinyana	63
Joan F. Cabestany	Eduard Fontserè i Riba, una vida centenària	66
	Crònica del centre	68
	Crònica	70
	Bibliografia	72

Director: Josep Llaudó i Majoral / Consell assessor: Miquel Albert, Jaume Fabrès, Josep M. Gallach, Francesc Gurri, Agustí Jolis / Redacció: August Bernat, Jaume Granell, Albert Jané, Josep Nuet / Publicitat: Lluís Puntis, carrer Bailen, 151, 6è, 2a, Barcelona (9), tel. 257 59 56 / Subscripció (sis números l'any): 125 ptes., estranger: 150 ptes. / Preu d'aquest exemplar: 25 ptes. / Redacció i administració: Centre Excursionista de Catalunya, carrer de Paradís, 10, Barcelona (2), tel. 232 45 01 - 02 - 03 / Impressió: Suimpa, carrer Indústria, 110, Barcelona (13).

EDITORIAL

Apol·lo XIII

Ens hem adonat, ara, que a les pàgines de la nostra revista no hem parlat encara mai de la gesta de la conquesta de l'espai, que s'inicià l'any 1957 amb el satèl·lit artificial Sputnik I, amb l'astronauta Gagarin l'any 1961 i amb l'arribada a la Lluna dels Apollo XI i XII d'Armstrong, Aldrin i Collins (juliol de 1969) i Conrad, Bean i Gordon (novembre de 1969).

Tothom ha admirat l'alt nivell científic o industrial de la U.R.S.S. i dels E.U., i la valentia dels seus astronautes. Nosaltres, els excursionistes, que cultivem l'amor a la natura i l'esperit d'aventura i de superació física i moral, estem en condicions de valorar l'esforç humà en aquesta nova etapa de la humanitat, que s'encara amb la conquesta de l'espai, com d'altres generacions es llançaren a la conquesta de l'aire, de la muntanya, dels pols, de la mar i de continents ignots, del nostre propi planeta.

Però no ens enganyem; la conquesta de l'espai és fruit d'uns equips científics que compten amb fabulosos mitjans tècnics i econòmics, i d'uns homes escollits i entrenats rigorosament, per actuar com a robots, dintre de les astronaus.

Aquesta consideració de visió fàcil i ràpida, s'ha anat estenent pel món, i s'ha constatat una gran manca d'interès del públic en general, just al començament, podríem dir, de l'astronàutica.

No hem donat el seu just valor a la valentia dels E.U. de donar prèvia publicitat a la realització dels seus programes de llançaments i de televisar-los, per ésser cosa habitual i potser, a voltes, ho hem considerat pueril.

Ha calgut el fracàs parcial, públic, notori i a la vista de tot el món, que ha sofert el vol de l'Apol·lo XIII (abril 1970), en no poder baixar a la Lluna, perquè es pogués comprovar que els científics són alguna cosa més que un garbuix de fórmules matemàtiques, i que els astronautes no són solament uns robots dòcils, incapaços d'actuar amb idees pròpies.

Sorgí l'error, l'imprevist, l'avaria de la nau a l'espai i a milers de quilòmetres de la terra; els computadors de l'estació base, donaren segurament la resposta en pocs segons, al problema en qüestió, però els homes encarregats de dirigir el vol, davant un problema inèdit, trobaren tot seguit la solució inèdita, i els tres astronautes Lovell, Haise i Swigert, compliren les ordres no estudiades ni practicades mil vegades als laboratoris, mentre que per la seva part, amb enginy, salvaren dificultats peremptòries, i van aconseguir un retorn feliç a la terra i amb una moral enfortida per la prova a què foren sotmesos.

Es encoratjador d'haver comprovat, que el fracàs tècnic de l'arribada de l'Apol·lo XIII al nostre satèl·lit, s'ha convertit en un èxit que ha superat feliçment un naufragi de l'espai, i que ha provocat una solidaritat de tota la humanitat, que se sentí vinculada per la sort dels homes de l'astronau. Aquesta solidaritat que nosaltres, els muntanyencs, comprenem i vivim, perquè sempre estem a punt per a prestar ajuda, no sols en els moments de perill, sinó quan, formant cordada, estem units a través de la corda a un destí comú.

Hem valorat també les decisions de caire humà dels científics, que deixant de banda tota consideració, cercaren només la fórmula de fer retornar la nau a casa, a la nostra terra, a aquest món tan dolent a voltes, que ens fa envermellir de vergonya, però que estimem perquè és nostre i perquè, com ara, ens dona també íntimes satisfaccions espirituals, dignes d'engruixir els Moments estelars de la humanitat, ressenyats per un Stefan Zweig.

Entre computadors electrònics i escafandres siderals, hem vist que bateguen els cors d'uns homes que es fan mereixedors de la nostra admiració i que avui sentim més units a nosaltres, més nostres perquè ha prevalgut com sempre, el valor humà que és capaç de superar totes les dificultats.

expedició—

39

CLUB ALPÍ CATALÀ a la patagònia austral 1970

Memòria de la missió científica

per Joan Senent i Joan Antoni Raventós

El Centre Excursionista de Catalunya, fidel continuador de l'obra iniciada per l'Associació Catalanista d'Excursions Científiques de finals del segle passat, ha fet possible que s'inclogués un equip científic —biològic—, integrat per un biòleg i un col·laborador, dins la titulada expedició «Club Alpí Català als Andes Patagònics», per intentar de vèncer el molt difícil Cerro Torre.

En un país com el nostre on els organismes científics (C.S.I.C. i Universitat) no disposen de mitjans per a organitzar campanyes o missions científiques (1) es dona la paradoxa que s'han pogut subvencionar importants expedicions de caràcter alpí esportiu, per part de la D.N.E.F.D. i d'altres estaments oficials. Aquestes campanyes alpines, en què a més de l'èxit esportiu s'hagués pogut obtenir uns valuosos resultats científics si hi hagués participat algun biòleg, geòleg o arqueòleg, etc., s'han limitat, quasi exclusivament, a l'objectiu alpinístic, i han desaprofitat una ocasió sempre única d'obtenir, posem per cas, material biològic de regions allunyades i sempre de difícil accés. És en aquest sentit que el CENTRE ha sentat un dels primers precedents (2), en saber acordar el seu origen i la seva condició d'associació esportivo-científica a les necessitats actuals dins el camp de la investigació a casa nostra.

(1) Espanya dedica a la investigació científica 0,2 % del Producte Nacional Brut (1 dòlar per habitant i any). Ref. «L'Observateur de l'OCDE», n.º 30 (octubre 1967). Igualment, al pressupost de l'Estat per a l'any 1969 el percentatge per a la investigació era un 0,2 % del total.

(2) Altres exemples són l'expedició a l'Atlas en 1966 organitzada pel CENTRE; l'equip científic, integrat per dos zoòlegs (R. Vericad, J. Senent), un botànic (J. M. Camarasa), dos arqueòlegs (Ll. Monreal, R. Viñas), un geòleg (J. Gràcia). A més hi participava un grup d'espeleòlegs de l'ERE (M. Ubach, E. Petit, C. Ribera i E. Oltra). I l'Expedició Barcelona als Andes peruans (1963), en què participava un equip del Museu Etnològic de Barcelona (A. Panyella, E. Serra i A. Folch).

Durant dos mesos, seguint un itinerari prefixat, i mentre els escaladors intentaven de vèncer el Cerro Torre, hem recorregut gairebé 3.000 Km a l'extrem sud d'Amèrica, a les immenses i desolades regions de Patagònia i Terra del Foc, argentina i xilena, recollectant fauna d'invertebrats terrestres i aquàtics i, com a espeleòlegs, explorant i estudiant les coves més australs del món. Aquestes breus notes que segueixen volen ésser només uns apunts fets poc després de la tornada: seguiran d'altres informacions més àmplies a diverses revistes i diaris; d'altra banda no és possible, encara, de donar compte d'una manera exhaustiva dels resultats científics obtinguts, el material està encara en mans d'especialistes i llur publicació es farà en revistes especialitzades. El que sí que podem avançar és la notícia del descobriment de diverses espècies noves per a la ciència, que estan en vies d'ésser descrites.

Volem agrair d'una manera especial la col·laboració i el suport moral que ens han donat en tot moment el doctor Francesc Español, director del Museu de Zoologia de Barcelona, i el doctor Ramon Margalef, catedràtic d'Ecologia de la nostra Universitat, membres de la Societat Catalana de Biologia de l'IEC. A l'Argentina hem rebut la màxima col·laboració i ajuda per part de nombrosos investigadors i institucions científiques; de Buenos Aires esmentarem els doctors Boltovskoy, Maury, Ovando i Bianca, del Museo Argentino de Ciencias Naturales «Bernardino Ribadavia» el doctor Künnelman, director del Centro de Investigaciones de Biología Marina, i als amics, Luis Montiel d'Ushuaia, i Ana i Ricardo Lagiard de Rio Gallegos, així com el senyors Eberhard de l'«estancia» Consuelo (Xile) i Braun propietari d'una «estancia» a la Patagònia argentina. Al doctor Oriol de Domènech, peoner català en aquella terra llunyana, i profund coneixedor del país, devem bona part de l'èxit de la campanya.

I. — EL PAÍS. Dades geomorfològiques

A l'extrem meridional d'Amèrica, entre els paral·lels 48° i 56°, s'estenen uns vastos territoris coneguts amb els noms de Patagònia i de Terra del Foc, creuats de N. a S. per les darreres estribacions de la serralada dels Andes i emmarcats geopolíticament sota l'administració de les repúbliques de Xile i de l'Argentina.

L'estructura geològica és la típica del tipus de plegament alpí que va originar la serralada dels Andes: una zona axial formada per roques intrusives (granit, diorita, etc.) que constitueix l'anomenat batolit de la serralada patagònico-fueguina, i una zona marginal formada per roques sedimentàries (calcàries, i conglomerats) pertanyents al Secundari (cretàcic) i al Terciari (1) en la qual en alguns punts hi ha mostres d'activitat volcànica quaternària. L'orogènesi de la serralada ha tingut lloc en dues etapes, la primera, d'aixecament dels materials mesozoics i del basament cristal·lí, que s'esdevingué a començaments del Terciari i la segona, d'invasió dels materials secundaris per les roques eruptives granitoides, fenomen que es produí en el Terciari superior.

A Patagònia, entre els llacs San Martín i Viedma i al W, es troben els prin-

(1) Aquesta estructura fa dividir la Patagònia Austral i Terra del Foc en dues zones ben diferenciades: la **cordillerana** o andina i la **pampeana**, altiplà de tipus estepari.

Vores del llac Viedma, vers la zona del Fitz-Roy i el Cerro Torre. A primer terme, la "huella" o pista, via de penetració de la regió, i una mata de "calafate", arbust característic de la Patagònia.

cipals relleus de la serralada patagònica, el Fitz Roy (3.375 m), Cerro Torre (3.128 m); més al sud s'eleva el Cerro Agassiz (3.170 m), Cerro Mayo (2.380 m), Monte Stokes (2.060 m), el Cerro Paine (3.050 m) i Monte Balma-ceda (2.200 m).

A Terra del Foc, l'anomenada serralada fueguina s'estén des del W. entre els paral·lels 54° 30' i 55° a través del llac Camí i el Canal del Beagle. L'element orogràfic més important és la serralada Darwin, amb pics com el Monte Darwin (2.330 m), Monte Bove (2.400 m), etc.

Hidrogràficament la zona és molt interessant; els principals rius patagònics són el Santa Cruz, de 382 km de recorregut, i els rius Deseado, Gallegos, Coyle, Chalia o Shehuen, Rio Chico, etc. A Terra del Foc el Rio Grande és el més important. Els llacs són abundants i algun d'ells tenen una superfície considerable, com el Lago Argentino de 1.560 km² i més de 100 km de llargada.

Un aspecte morfològic a assenyalar és el relleu glaciari, en un indret situat en una latitud semblant a la de Berlín, es troben els famosos Gels Continentals que s'estenen en una superfície de més de 17.500 km² i d'on neixen les principals geleres; una d'elles, el Glaciari Upsala, té una llargada de 80 km i un front de glaciari de vora de 7 km. Els efectes del glaciariisme quaternari i actual són molt visibles a Terra del Foc, sobretot a la zona dels canals fueguins on són nombroses les geleres en què la morrena frontal arriba al mar.

II. — L'ELEMENT HUMÀ

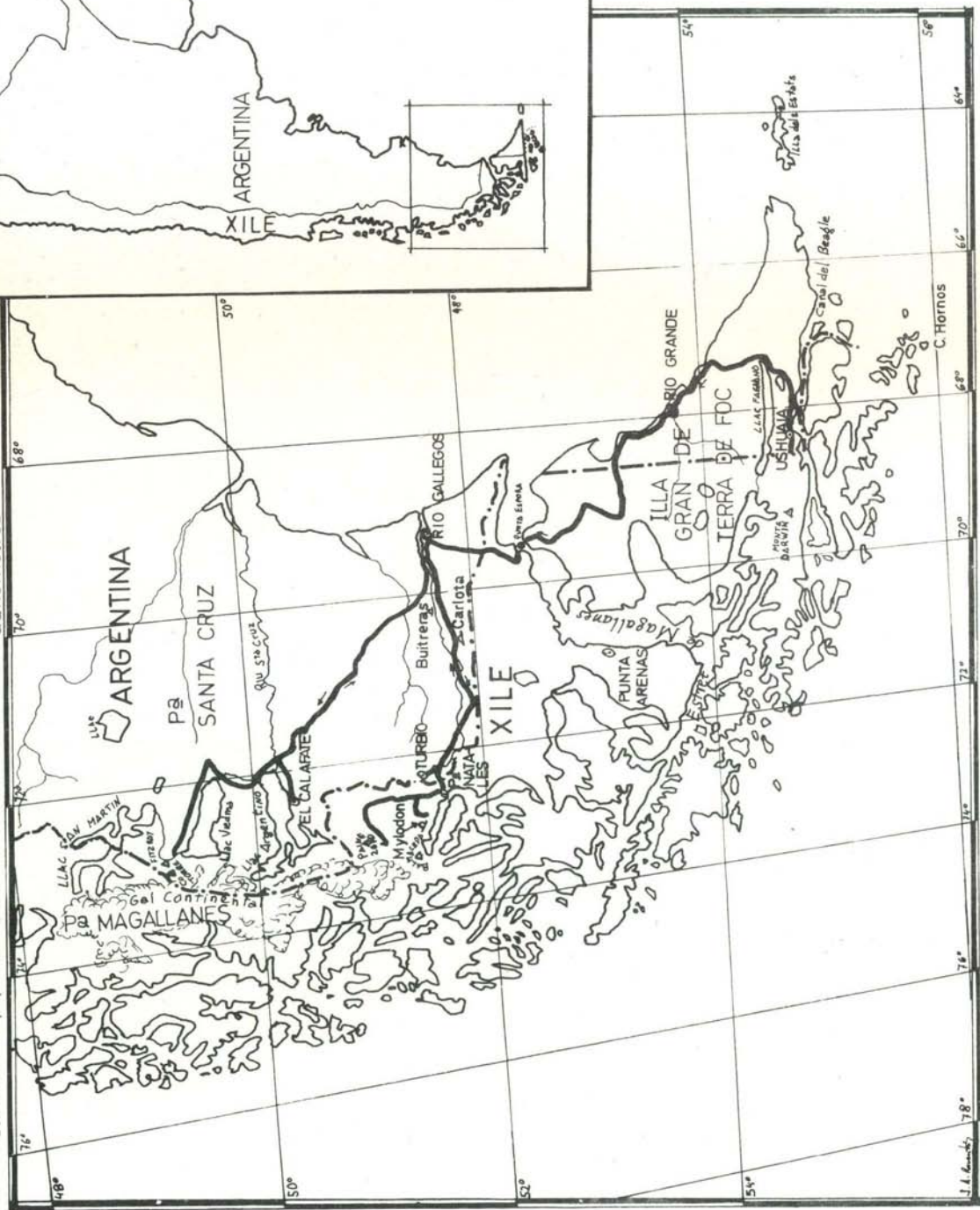
Els primitius pobladors de la Patagònia i de Terra del Foc, els indígenes **ones** i **tehuelches**, han estat gairebé totalment exterminats després de més de cent anys d'expansionisme colonial. L'autor de **L'Origen de les Espècies**, aquell jove Darwin que visità aquests paratges l'any 1831 en el vaixell «Beagle» que capitaneava Fitz Roy, difícilment podia preveure què aquelles poblacions d'indígenes que ell descrivia al seu diari foren avui pràcticament extingides. La **campana del desierto** del general Roca, destinada a obrir noves terres en territori indígena, l'exterminació dels **ones** de Terra del Foc dirigida entre altres pel latifundista Menéndez-Behety, que durant molts anys va pagar el preu d'un **peso** per orella d'indígena mascle mort, aquests i altres fets que silenciem, són anelles d'una llarga cadena que ha portat a la situació actual en què a penes queden uns quants centenars d'indígenes confinats en reserves (sobretot a la zona xilena) que constitueixen unes poblacions malaltisses de tuberculosi i de sífilis.

Si «colonitzar vol dir poblar» segons l'esquema clàssic del colonialisme dels darrers segles, aquí sembla que s'hagi seguit el camí invers. Desapareguts els indígenes, el país fou parcel·lat en vastos territoris (**estancias**), moltes d'elles pertanyents a una sola persona o un petit nombre de propietaris. Llur extensió supera en molts casos les 75.000 Ha. A Xile una sola companyia, l'Explotadora Patagónica, S. A., té 1.100.000 Ha. i actualment és objecte d'un intent de reforma agrària per part del govern del senyor Frey. L'element econòmic essencial és l'ovella i l'esquema operatiu de rentabilitat és el d'una ovella per Ha i un pastor (**ovejero**) per 1.000 ovelles. No és gens estrany, doncs, que la densitat de població a Patagònia sigui de 0,2 habitants/km² i el tipus de producció, una economia regional dependent que no explota gairebé cap altra matèria prima que la llana i, a Terra del Foc, la **lenga** o roure fueguí. En aquestes Patagònia i Terra del Foc tan geogràficament llunyanes com històricament distants dels temps de Magallanes i Bougainville, quan els indígenes recorrien els canals fueguins amb les seves canoes fetes de troncs buidats, hom té la impressió de trobar-se en un món estrany. Els colons europeus que han poblat aquests immensos territoris han estat d'origen tan divers i viuen tan dispersos que conserven al cap de moltes generacions llurs llengües, tradicions i costums respectius. És un món on la gent està marcada per l'aïllament, el desarrealment, la ruptura amb qualsevol comunitat humana, la necessitat d'adaptar-se a un clima dur i monòton, a un paisatge que no s'ha humanitzat.

Paradoxalment, l'hospitalitat de la gent és il·limitada, difícilment ho oblidarem mai. Ens va sorprendre de trobar en aquet racó de món tanta amabilitat, comprensió i suport; sense aquest ajut, difícilment hauríem pogut portar a terme els nostres objectius científics.

III. — FITOGEOGRAFIA

Dins el recorregut que vam efectuar podem distingir dues grans divisions fitogeogràfiques, l'anomenada «província patagònica», pertanyent al «domini andí» i la «província subantàrtica», subdivisió del «domini subantàrtic». La província patagònica s'estén al llarg i a l'amplada de Santa Cruz, és a dir, de la Patagònia pròpiament dita. És una regió de clima molt sec i fred: la tempera-

tura mitjana anual a Rio Gallegos és de 6,6° C. Una de les característiques del clima patagònic és el vent de l'oest que bufa amb gran violència durant l'estiu. Els sòls són variats i hi predominen les regions arenoses, basàltiques, etc. Els tipus de vegetació poden ésser agrupats en dues zones; la primera subandina o precordillerana que a manera de franja s'estén al peu de la serralada i penetra al N de Terra del Foc. Té un clima més fred i humit que altres sectors regionals, amb precipitacions de 200 a 350 mm i temperatura mitjana inferior a 8° C. La segona zona patagònica central, ocupa gairebé tota la província de Santa Cruz, i el clima és molt més sec.

A la zona subandina abunden els pasturatges xeròfils amb **Festuca monticola**, **Agrostis pyrogea**, **Deschampsia elegantula**, **Poa liguaris**, **Bromus macranthus**, i altres espècies; entre els arbustos abunda el **neneo** (**Mulinum spinosum**), el **calafate** (**Berberis buxifolia**), berberidàcia de fulles sempre verdes i amb uns fruits dolços que recorden l'aranyó de les nostres latituds (1); trobem també d'altres plantes com **Geranium sessiliflorum**, **Viola maculata**, etc.

A la zona patagònica central el tipus de vegetació predominant és l'estepa arbustiva molt xeròfila. Hi trobem el **quilimbai** (**Chuquiraga avellanadae**), el **calafate** esmentat, i també **Verbena ligustrina**, **Pleurophora patagònica**, etc.

A la província fitogeogràfica subantàrtica es troba una flora summament interessant, relacionada amb les flores d'Austràlia i de Nova Zelanda. La regió s'estén des dels 37° de latitud sud fins al Cap d'Hornos. La característica més remarcable és la presència del gènere **Notophagus**, afí als nostres faigs i l'abundància i la varietat de les plantes existents.

El bosc perennifoli que trobem a Terra del Foc té un aspecte selvàtic amb bambusàcies, lianes, etc. Els arbres més freqüents són el **cohiue** (**Notophagus dombeyi**), el **ñire** (**Notophagus antarctica**), la **lenga** (**Notophagus pumilio**), l'**huinque** (**Lomatia ferruginea**), la **tiaca** (**Weinmannia trichosperma**), l'**huauan** (**Laurelia philippiana**), el **canelo** (**Drymis winteri**), etc. Hi ha fanerògames paràsites, endèmiques d'aquesta zona així com diverses espècies pertanyents al gènere **Myzodendron**. Són remarcables uns bolets paràsits que es coneixen amb el nom de **llao-llao** (**Cyttaria darwinii**) que produeixen hiperplàxies en el troncs i branques i que són aprofitats per fer objectes artístics. Altres plantes notables són les orquídees terrestres com la **Codornochis lessoni**, l'**Asarca lutea**, etc. A les depressions pantanoses vam poder observar abundants torberes, i s'hi han citat briòfites i monocotiledònies com la **Sphagnum medium**, la **Carex atropica**, la **Rotskovia magellanica**, etc.

IV. — ZOOGEOGRAFIA

Zoogeogràficament la zona visitada correspon a l'anomenat subdistricte central i al subdistricte fueguí del districte patagònic. El primer comprèn gran part de Patagònia, el segon és limitat a la Terra del Foc.

A Patagònia cal destacar, entre els mamífers carnívors, el puma o lleó, del qual hi ha dues subespècies diferents: el **Puma concolor patagónica**, que viu a la serralada entre els 44° latitud sud fins als 48°, i el **Puma concolor pearsoni**, de la Patagònia extraandina que es troba des dels 42° fins als 50° de latitud sud.

(1) Entre els pobladors de la regió hi ha una dita que diu que qui ha tastat el fruit del **calafate** haurà de tornar forçosament a la Patagònia.

"Ovejero" típic de la
província de Magallanes (Xile).
Al fons, el massís del Paine.

Entre els rosegadors figuren nombroses espècies: **Reithrodon cuniculoides cuniculoides**, **Euneomys petersoni**, la mara o llebra patagònica (**Dolichotis australis australis**), la llúdria (**Myocastor coypus sanctacruzae**), etc. El guanaco (**Lama guanicoe**) és força abundant; en vam poder veure grans ramats anant cap a la regió del Fitz Roy i també a la zona del Paine a Xile; els individus joves són molt buscats per les pells (**chulengos**). L'huemul (**Hippocamelus bisulcus**), que viu a la zona cordillerana i que està en vies d'extinció a causa de la caça abusiva de què ha estat objecte.

Altres espècies interessants de mamífers són el zorrino (**Conepatus humboldti**), del qual vam veure exemplars a la zona de Parques Nacionales, al peu del Fitz Roy, el gat mesquer (**Oncifelis geoffroyi**) i els piches o armadillos com el **Zaedyus pichy**.

Dels ocells, el més remarcable es l'estruc o choique (**Pleurocnemia penata**) força abundant i que vam tenir ocasió de veure i fotografiar en nombroses ocasions. Ocells propis d'aquest subdistricte zoològic són, entre molts d'altres, ja que la llista fóra interminable, la perdiz chica (**Nothura darwini darwini**), viguas (**Phalacrocorax magellanicus**), la cerceta (**Querquedula ver-**

sicolor), el pato vapor volador (*Tachyeres patachonicus*), l'agilucho rojo (*Buteo albicaudatus*), etc.

A Patagònia es troben els ofidis més australers d'Argentina, entre elles esmentarem el yararà ñata (*Bothrops ammodytoides*). Dels peixos esmentarem la lamprea (*Geotria australis*) i truites com *Percichtys trucha*.

Al subdistricte fueguí hi ha diversos mamífers endèmics com els rosegadors: *Reithrodon cuniculoides flammularum*, *Euneomys ultimus*, etc. La llúdria (*Lutra felina*) és força abundant als canals fueguins. El que és especialment remarcable d'aquesta zona zoològica és l'extraordinària varietat d'ocells, entre els quals en figuren molts de marins com són ara els pingüins, que formen colònies de milers d'individus.

De la fauna marina dels dos districtes (patagònic i fueguí) esmentarem entre els mamífers: el llop marí *Otaria flavescens*, i l'*Arctocephalus australis*, el lleopard marí (*Hydrurga leontonyx*), la foca cangrejera (*Lobodon carcinophagus*) i l'elefant marí (*Mirounga leonina*). Són abundants els delfínids i els balenids.

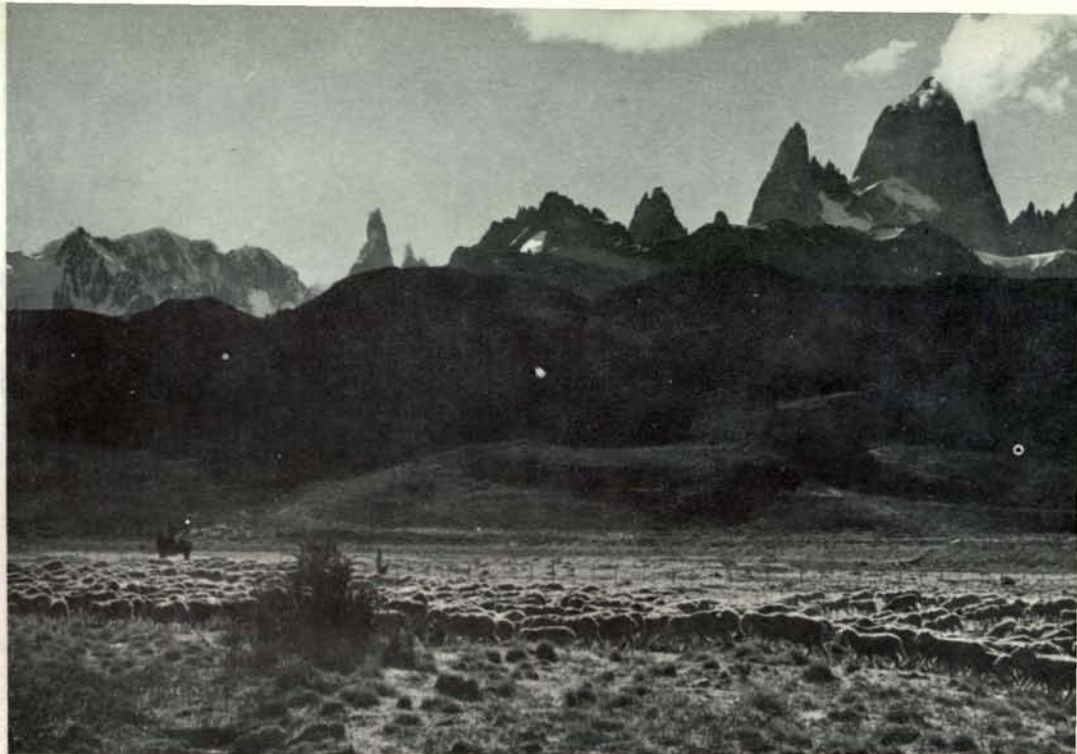
ITINERARI

Era lògic que l'equip científic disposés d'una gran autonomia. Calia aprofitar els dies disponibles al màxim, recorrent i recol·lectant fauna a com més llocs millor. Durant els preparatius, sobre el mapa i a partir del material bibliogràfic de què disposàvem, vam fixar tres zones a visitar amb prioritat. Aquestes zones, cada una motiu d'una fase de la nostra campanya, eren: Terra del Foc, Patagònia Xilena (Coves del Mylodon) i Patagònia Argentina (zona Fitz Roy).

El que sí que va ésser una incògnita fins als darrers moments era l'ordre en què realitzaríem cada una de les fases de l'expedició i els mitjans de què disposaríem per a traslladar-nos d'un lloc a l'altre. Quan, en l'eufòria dels preparatius, tot era de color de rosa, se'ns havia promès que hi disposaríem d'un jeep que ens permetria efectuar el nostre itinerari amb plena autonomia, i amb l'únic compromís d'ésser prop del campament base del grup andí en una data que els permetés el retorn.

Allò del jeep no va passar d'ésser un somni, i quan el dia 2 de gener vàrem de nord a sud per tota l'Argentina, recorrent els 3.000 km que separen Buenos Aires d'Ushuaia, ja sabíem que els nostres mitjans de locomoció, en el futur, dependrien de la sort o de la nostra habilitat a guanyar-nos la confiança dels pocs automobilistes o camioners que freqüenten les deficients i llargues carreteres (huellas) d'aquelles regions. Ometem detalls dels preparatius i contactes amb civils i militars a Buenos Aires i comencem aquestes breus pinzellades del que vam fer i del nostre itinerari per Ushuaia. Objecte d'altres articles i comunicacions serà la narració, arribant al detall de l'anècdota, de les nostres vicissituds, treballs i coneixences en cada un dels llocs visitats.

USHUAIA. — És la ciutat més austral del món; antiga seu d'un famós penal de condicions duríssimes, actualment transformat en Base Naval; amb una població de 5.000 habitants i amb un petit port al Canal del Beagle on fondegen els vaixells que duen a l'Antàrtida i les diminutes embarcacions dels pescadors. El nom Ushuaia en idioma ona vol dir «Badia tranquil·la». Actualment és la ca-

Des de l'altiplà de la Patagònia, on pastura un ramat d'ovelles, visió dels Andes patagònics dels quals sobresurten, abruptament, el Cerro Torre i el Fitz-Roy, que sobrepassen els 3.000 metres d'altura.

pital de l'anomenat «Territorio Nacional de Tierra de Fuego, Antártida e Islas del Atlántico Sur». Aquest era el marc del lloc central de la nostra primera fase.

A la nostra arribada ens instal·làrem, mercès a la gentilesa del doctor Künzelman, a l'edifici de l'Estació de Biologia Marina Austral i amb la companyia de Lluís Montiel, guarda i auxiliar del laboratori, vam recórrer amb el **jeep** de l'Institut els voltants de la població fent sortides de forma radial.

Així, durant la setmana d'estada a Terra del Foc vam recórrer i recollectar material biològic a la zona del Lago Roca i a Lapataia («Llacuna perillosa», en llengua **ona**) situats als confins de l'Argentina; Montes Martiales, on les dificultats de l'ascensió per la seva gelera foren compensades pel material entomològic recollectat (interessants coleòpters caràbids), Paso Garibaldi; vessants del Monte Olivia; Ruta Zero, etc. Aprofitant també la privilegiada situació geogràfica en què ens trobàvem vam dedicar algunes jornades —terme que en aquelles latituds varia totalment del concepte nostre car a l'estiu la nit sols dura 4 hores, cosa que produí que als primers dies, no avesats a aquesta situació, aprofitàvem massa les hores de llum i arribàvem a la nit totalment esgotats— a recórrer diverses zones de la costa durant la baixa mar i recollir mostres de la fauna marina. El nostre contacte amb els pescadors també fou molt profitós en aquest aspecte, i així vam poder recollir material de fauna infralitoral (braquiòpods, etc.).

Per tornar al Continent —cal no oblidar que Terra del Foc és un territori insular— se'ns va oferir la possibilitat d'efectuar el viatge gratis amb avió, però vam preferir fer el recorregut per terra a l'atzar dels pocs vehicles que circulen per la zona. Aquesta decisió ens va ésser de gran profit, car no sols ens va possibilitar de conèixer detalladament gran part de la Terra del Foc sinó que ens va acostumar a un sistema de locomoció —el viatjar «a dit»— que després utilitzaríem molt per la Patagònia.

D'Ushuaia fins a Rio Grande (240 km) ho vam fer amb una camioneta. La **huella** totalment sense asfaltar, discorre per paisatges variats i d'una bellesa incomparable. De l'exuberància dels boscos de **Notophagus** que voregen la Laguna Escondida i el Lago Cami o Fagnano —de més de 100 km de longitud— i de les muntanyes i geleres de la més meridional de les estribacions dels Andes, es passa a l'altiplà estepari, on, prop del mar, els pocs arbres que resten estan parasitats pels líquens.

De la petita població de Rio Grande, segona ciutat de Terra del Foc, i on solament ens vam estar dues hores, vam traslladar-nos el mateix dia a Rio Gallegos dalt la plataforma d'un camió que transportava bombones de butà o d'oxigen. Empassant-nos la pols de la **huella** entràrem a Xile pel lloc denominat San Sebastián, travessàrem els camps petrolífers de Cullen i Cerro Sombrero, on grans fumarades i flames dels pous cremadors de residus trenquen, de tant en tant, la monotonia del paisatge.

Al cap de 240 quilòmetres vam arribar a Punta Espora, sobre l'Estret de Magallanes, al lloc on aquest forma la denominada Primera Angostura. És el pas més estret (uns 8 km) i actualment el millor comunicat, ja que dues barcases de gran capacitat presten un complet servei com a transbordadors, unint així Punta Espora amb Punta Delgada. Ja de nit, vam continuar en les mateixes condicions els 135 km que ens mancaven per arribar a Rio Gallegos.

RIO GALLEGOS. — Capital de la província de Santa Cruz. Té una població aproximada de prop de 28.000 habitants i dista de Buenos Aires uns 2.700 Km. Situada en la costa atlàntica a la vora dreta de la **ria** que forma el riu Gallegos, el seu port és el segon del món quant a oscil·lacions de les marees, ja que arriben a haver-hi diferències de nivell de 14 metres que obliguen els vaixells a navegar amb marea alta i restar totalment en sec durant la baixamar. A pocs quilòmetres de la ciutat, a la desembocadura del riu Gallegos hi ha una petita illa denominada dels Pingüinos en la qual viuen uns quants milers d'aquests ocells que formen llurs nius en el sòl en forma de petites depressions o coves.

Aquesta ciutat, centre comercial de la part sud de la província de Santa Cruz, va ésser per a nosaltres lloc d'enllaç i de notícies dels companys situats al peu del Cerro Torre, car a l'emissora de ràdio LU-14 i a gendarmeria ens tenien al corrent de les seves vicissituds, i també va ésser pas obligat nostre entre la primera, la segona i la tercera fases.

Les nostres estades a Rio Gallegos, per tant, foren sempre curtes i sols en espera d'aconseguir mitjans per a traslladar-nos a un altre lloc. Així, de tornada de Terra del Foc, solament hi vam passar catorze hores abans de pujar a un antic i desmanegat òmnibus que transportava xilens, molts d'ells treballadors il·legals a l'Argentina (no ens vam saber estar d'establir un paral·lisme entre aquesta situació i la dels obrers portuguesos i d'altres nacionalitats

*Diverses boques de
les coves volcàniques
de la Carlota, a la
Patagònia Argentina.*

que viuen il·legalment a França). Així, en gairebé deu hores ens va dur a Puerto Natales (Xile), separat 276 quilòmetres de Rio Gallegos.

Puerto Natales és una petita població situada a les costes de l'Oceà Pacífic en un fiord denominat Seno de la Ultima Esperanza. Dista 29 Km de la frontera argentina i està comunicada també per carretera amb Punta Arenas —ciutat xilena més important de la Província de Magallanes—. Amb la resta de Xile sols té comunicació marítima o aèria.

Aquesta segona fase de la nostra expedició, la realitzada en terres de Xile, fou molt variada. Un dia vam visitar i recol·lectar fauna a l'**estancia** Ana Maria situada a quatre hores d'embarcació de Puerto Natales i a l'altre costat del Seno de la Ultima Esperanza, molt a prop del Cerro Balmaceda, característic per la gelera que arriba fins al mar i hi deixa penques de glaç a la deriva. Quatre dies més els vam passar a l'**estancia** Puerto Consuelo, fruit de l'hospitalitat de la família Eberhard. Foren els dies que vam dedicar a explorar, topografiar, posar trampes i recollir fauna cavernícola —d'interès per la latitud en què va ésser trobada— de les tres Coves del Mylodon, les més australs del món i excavades en conglomerats de tipus montserratí.

També vam tenir ocasió de visitar la zona del Paine. És un dels llocs de més bellesa de la Província de Magallanes. Situat a uns 125 Km. de Puerto Natales, prop dels llacs Paine, Sarmiento, Pehoe i Azul, el massís granític del Paine és, sens dubte, el més característic d'aquella regió xilena. Les Torres del Paine i els Cuernos del Paine són un ret permanent als escaladors. El paisatge en general, amb els rius, els llacs i les cascades, és —sobretot en aquella època— ideal per acampar, cosa que ha fet que el govern xilè hi constituís la zona de Parc Nacional. Per a nosaltres, a tots aquests atractius, s'hi va afegir l'interès científic, com ho demostren els resultats entomològics de la zona que han estat molt importants.

El nostre itinerari de tornada a Rio Gallegos va ésser molt similar. Les úniques excepcions van ésser la visita a l'**estancia** Cerro Castillo —acollint-nos al dret d'**estancia** propi de la regió— on vam dinar amb els **ovejeros** i la resta del personal, coincidint amb el dia en què aquesta **estancia** havia estat expropiada després d'una votació dels obrers i d'acord amb la reforma agrària xilena; i la curta estada a Rio Turbio, ciutat argentina on hi ha uns importants jaciments carbonífers.

La tercera etapa de la nostra campanya era la que tenia com a objectiu la Patagònia Argentina, concretament la zona del Fitz Roy i el Cerro Torre. Durant el seu transcurs va ésser quan vam estar units tots els components de l'expedició.

De Rio Gallegos vam recórrer els 596 Km. fins a Parques Nacionales, a la vora del riu las Vueltas, al nord del llac Viedma, dalt la plataforma d'una camioneta del Consell Agrari argentí. El recorregut és variat, car travessa l'altiplà sud de la Patagònia argentina i la zona dels llacs i rius de la pre-serralada. Cal travessar tres cops el cabalós riu Santa Cruz i el riu Leona en rai. Són els anomenats passos Charles Fuhr, Biggieri i Leona. Es voreja el llac Argentí i el llac Viedma. Durant l'última part del recorregut es veuen perfectament els cims dels Andes Patagònics. No descrivim aquí l'espectacle que presenten i els detalls de les seves característiques car els nostres companys escaladors, que hi van estar més dies, els coneixen i els aprecien millor.

Vam estar al campament-base dels andinistes, al campament d'alçada i gairebé fins al peu de la pared del Cerro Torre per la qual els companys començaren a escalar. La fauna, especialment entomològica, aracnològica i carcinològica, del pis alpí, recollida als voltants del campament-base, del llac Torre i en les zones glaciars va atraure el nostre principal interès. Ja de tornada, vam dedicar un dia a recollectar pels voltants de la caseta de Parques Nacionales i després per la població del Calafate, a la vora del llac Argentí i centre turístic dels Andes Patagònics —pas obligat per visitar la famosa gelera Perito Moreno, una de les dues úniques del món que no està en regressió— i vam tornar, novament «a dit», a Rio Gallegos.

Finalment, aprofitant encara dos dies que ens restaren per retard de l'avió, vam anar a 108 Km. de Rio Gallegos, a la zona volcànica de Bellavista i La Carlota, situada prop de la carretera del Turbio. Malgrat que el dia no es prestava, car hi bufava l'huracanat vent patagònic, vam explorar diverses petites cavitats volcàniques. També ho vam fer prop de l'**estancia** Las Buitreras on la cova volcànica d'aquest nom arriba gairebé als 300 metres de longitud.

Boca de la Cova Gran del Mylodón -Puerto Natales, Xile- d'una amplada superior als 150 metres.

VII. — RESULTATS CIENTÍFICS

1. Fauna terrestre

De la fauna del medi terrestre recollida hem de destacar, en primer lloc, el material entomològic, especialment els coleòpters, dels quals s'ha recollit més de mig centenar d'exemplars corresponents a les famílies: caràbids, curculiònids, tenebrionids, crisomèlids, cerambíids, escarabeids, anòbids, cantàrids, etc., quasi tots en vies de determinació. A l'hora de redactar aquestes notes podem citar la troballa d'una espècie i subgènere nou d'anòbid descrit pel doctor Español amb el nom d'**Anobius (Hemicoelus) raventosi Esp.**; trobat a la zona del Seno de la Ultima Esperanza, a la Patagònia xilena.

El material de **caràbidae** està actualment confiat en estudi al senyor Negre de París, especialista en aquest grup de coleòpters i coneixedor de la fauna de caràbids de la regió andina. Aquest material ha resultat de gran interès i hi ha diverses espècies noves per a la ciència. El doctor Español ha determinat el material de **tenebrionidae**, del qual s'han recollat les següents espècies:

Nyctelia brevis Wat. Las Buitreras (Argentina).

Nyctelia multicristata Blanch. Cerro Cruta, Pto. Natales (Xile).

Nyctelia corrugata Curt. Las Buitreras.

Epipedonota willinki Kulz. Fitz Roy (Argentina).

Epipedonota monilis Lac. Rio Gallegos (Argentina).

Platesthes nigra Kulz. Paine (Xile).

Neopraocis reflexicollis Sol. Cerro Gruta, Pto. Natales.

Praocis (Praonoda) bicarinata Burm. Rio Gallegos.

Emmallodera multipunctata Curf. La Carlota, Las Buitreras, Pto. Consuelo, Rio Gallegos, Paine.

Emmallodera n. sp? Fitz Roy.

Parahelops pubescens Wat. Ushuaia.

Hydromedion anomocerus Fairm. Ushuaia.

Es van recollir també alguns insectes hemípters heteròpters.

D'aràcnids citarem la important troballa de tres espècies d'escorpins, dos d'elles noves per a la ciència, i actualment en estudi per part del col·lega i amic doctor Maury, investigador argentí en **stage** al Museum National d'Histoire Naturelle, de París. Entre el material terrestre figuren també alguns pseudoscorpins, de la regió del Paine, i altres grups com ara són miriàpodes quilòpods, insectes ortòpters de la zona del Fitz Roy.

Una gran part del material entomològic i aracnològic ha estat recollit en localitats situades en plena serralada dels Andes Patagònics i Fuegoins, a l'anomenat «pis alpí» o zona d'alçada, aspecte biològic important que ve a afegir-se al gran interès bio- i paleogeogràfic de tota la zona visitada.

2. Fauna limnològica

Al llarg del recorregut vam tenir ocasió de recol·lectar fauna de les zones litorals de nombrosos llacs, així com elements faunístics de torrents i rierols del pis alpí. Hi ha exemplars de **Hyaella** (crustaci amfípoda) corresponent a diverses localitats. Tot aquest material està en estudi en mans del doctor Margalef, director del departament d'Ecologia de la nostra universitat.

3. Fauna marina

A Ushuaia i zona del Canal de Beagle vam poder recollir material de la zona semilitoral (zona de mareas) entre el qual figuren moluscs gasteròpodes, lamelibranquis, amfineures etc.; equinoderms (equínids i astèrids); anèlids poliquets i, dins els crustacis, abundants isòpods i amfípods.

Del pis infralitoral: braquiòpodes, crustacis isòpods i equinoderms. El material està en estudi a l'Institut d'Investigacions Pesqueres del C.S.I.C., a Barcelona.

4. Fauna cavernícola

Es de destacar la troballa de fauna troglòbia en una de les cavitats visitades i estudiades per nosaltres: la Cueva Chica del Mylodon, a la regió de Puerto Natales, a la Patagònia Xilena. Aquesta cova, junt amb dues altres que li són pròximes, són les cavitats més australs del món, i tenen la particularitat d'estar excavades en conglomerats de tipus montserratí. Entre el material recollit figuren: Miriàpodes diplòpods, araneïds, colèmbols, dípters i àcars. Tant l'estudi d'aquest material com el de les cavitats visitades, serà objecte de diverses comunicacions.

xxxvi saló fotogràfic de muntanya

El Saló Fotogràfic de Muntanya, al cap de les trenta-sis edicions que ha conegut, pot ésser considerat que ja ha esdevingut tradicional per a tots els aficionats de l'art de la llum, tant els del nostre centre com el de fora que, atenent la nostra invitació, hi acudeixen cada any. Uns quants comentaris en forma de dades estadístiques referents al saló d'enguany, constituïran, creiem, un bon exponent de l'arrelament d'aquest certamen.

Hi han estat presentades 35 colleccions que sumen en total 175 obres en blanc i negre, i 7 colleccions en color sobre paper amb 38 obres. Les diapositives en color formen 64 colleccions que sumen en total 354 obres.

En el conjunt d'obres presentades al saló, es pot observar una certa evolució motivada per les noves tendències i les noves tècniques de la fotografia. Constatem que disminueixen les obres presentades en blanc i negre i, en canvi, augmenten les de color sobre paper. És interessant de posar en relleu, també, que les diapositives presentades a concurs, un any per l'altre, han augmentat més del doble. També ha augmentat el nombre de participants, el qual ha ultrapassat ja la xifra del mig centenar.

No fóra pas just de silenciar que la valoració fotogràfica de les obres presentades al saló, tant des del punt de vista artístic com tècnic, és ben reflectit en el judici rigorós del jurat qualificador, el qual ha declarat deserts diversos premis. Tot i que hi figuren, sens dubte, mostres molt notables de l'art fotogràfic, en una bona part del conjunt és de qualitat més aviat mitjana.

Primer premi

*Lema: **Contrast***

*Títol: **La Pica del Cervi***

Presentada per Josep M. Sala Albareda

Vall de Boi

Premi especial "L'arbre a muntanya"

*Lema: **Serra d'Or***

*Títol: **Tempesta***

Presentada per Serafi Marquès Oller

Vall de Benasc

Divagacions a l'entorn del XXXVI Saló fotogràfic de muntanya

per **Josep Llaudó i Majoral**

Quan per encàrrec com a vocal de la Secció de Muntanya d'acord amb la de Fotografia hem laborat per a portar a bon terme l'Anual Saló de fotografies i el Concurs de diapositives de color, no oblidem la gran difusió que té aquest darrer procediment, car les projeccions són imatge i color, i no hi ha res de més suggestiu per tal de donar a conèixer les activitats i capacitat artística dels excursionistes revestits de fotògrafs.

Al Centre Excursionista de Catalunya, amb el seu afany de superació i de voluntat de fer conèixer a tothom, per mitjà d'aquest llenguatge universal que és la tècnica fotogràfica, hem pogut anar veient, a través dels Salons anuals de Fotografia de Muntanya i Exposicions Monogràfiques, les diverses possibilitats i la gran quantitat de temes que satisfaran el més variat gust artístic. Semblava que el tema del Saló —La Muntanya— és limitat i ho és solament en aparença.

El fotògraf hi trobarà paisatges meravellosos, la vida dels muntanyencs (l'home, la casa), aquesta vida que pren aspectes de gran calma i de gran dramatisme. Si afegim que trobarà, ultra això, arbres, flors i fauna, tan interessant per a les modernes tècniques del color; fenòmens naturals que provoquen admiració i, finalment, també els esports de muntanya: alpinisme, esquí i encara tot això amb característiques absolutament peculiars.

Però, amics i desconeguts, excursionistes de muntanya, aficionats a l'art de la llum, no us limiteu pas a un paratge determinat. El mateix és les comarques de muntanya que les altures pirinenques. Són els ulls dels fills que troben insuperable la bellesa del nostre paisatge, és l'amor per la terra, amarat de sentiment.

Pugem a la muntanya i constatarem com tota la bellesa s'hi multiplica i la flora de les terres altes fa de més bon contemplar. De vegades hom ha estat descurat a conèixer-la en totes les seves manifestacions i, sobretot, a través de totes les llums de l'any.

Fem aquestes reflexions sobre el suggestiu món de la muntanya pensant en el proper centenari del Centre, i creim que res més avinent, per commemorar degudament aquesta data, que ens obliga a una superació constant i a confrontar les nostres possibilitats i capacitat, amb tothom que arreu del món sent les mateixes inquietuds i afanys, i fem remarcar la idea, que compartim entre diversos consocis, de convocar per 1976 un SALÓ INTERNACIONAL DE FOTOGRAFIES I DIAPOSITIVES EN COLOR DE MUNTANYA.

Sabem tot el que això suposa de treball i pressupost, però afegiria un altre guardó a tants actes com es preparen amb aquesta finalitat.

Comptem amb gent de vàlua i amb una labor d'equip, i això creiem que seria el millor exponent de la nostra maduresa i amor per les coses de la muntanya i fidel reflex de la capacitat del CENTRE en l'escaiença d'aquesta important efemèrides.

FLORS DE MUNTANYA

per ramon pujol i alsina

Per iniciativa de la Secció de Geografia i Ciències Naturals, ja fa temps que la Comissió de Publicacions del Centre, va editar dues obres interessantíssimes: **Guia per a conèixer els arbres** (1.ª edició 1958, 2.ª edició 1966) i **Guia per a conèixer els arbusts i les lianes** (1963), de les qual és autor el doctor Francesc Masclans i Girvés. Ens caldria, ara, la **Guia per a conèixer les flors de muntanya**, que esperem i desitgem que un dia no massa llunyà pugui ésser una realitat. Aquest nou volum, vindria a cloure la trilogia descriptiva del mantell vegetal de les nostres valls i muntanyes. No se'n escapa la complicació i el treball enorme que comporta fer aquesta enyorada **Guia per a conèixer les flors de muntanya**, tot i limitant-la als estatges muntà, alpí i subalpí, això és, a partir dels 500 m fins als 3000 m, que és, pràcticament, el món on es desenvolupen les nostres activitats excursionistes. Ens imaginem aquesta nova guia, profusament il·lustrada, amb fotografies de color i amb dibuixos, i és el cost fabulós de les reproduccions allò que, amb seguretat, en dificulta la realització.

Mentre esperem que el senyor Masclans, amb tot el seu rigor científic, vagi preparant la futura **Guia per a conèixer les flors de muntanya**, he fet aquest petit treball de divulgació. Avui, comencem ja la publicació de quatre dibuixos de flors diferents, amb dades i característiques de cada una d'elles. A part de la notícia personal que pugui donar sobre cada flor, cal que digui que, per assessorar-me científicament, he consultat principalment la **Flora de Catalunya**, de Cadevall-Font i Quer. Pels noms vulgars, he fet ús de **Els noms vulgars de les plantes a les terres catalanes**, del doctor Francesc Masclans i Girvés.

Voldria fer una recomanació als que em llegeixin: fóra convenient d'acolorir tot seguit els dibuixos (si es té a mà una capsa d'aquarel·la, o llapis de color) d'acord amb els colors que s'indiquen per a cada flor. Aquest petit exercici, contribuirà una mica més a fixar l'atenció i a retenir la imatge de la flor, i en facilitarà després, a les sortides a muntanya, la identificació.

I ara, un prec adreçat als amics botànics professionals, que crec del tot indispensable: que vulguin excusar el meu atreviment, i que hi vegin tan sols l'afany de fer interessar el major nombre possible de companys excursionistes, en l'estudi i en l'estima de les nostres flors de muntanya.

Heus ací, doncs, la descripció de quatre flors del període vernal, de les quals donem el nom científic i el nom vulgar, així com un dibuix de cadascuna d'elles a la pàgina següent, amb un número de referència a. fi de fer correspondre cada dibuix a la descripció respectiva.

1

ANEMONE HEPATICA (Ranunculàcia). Nom vulgar: herba fetgera, viola de bosc. Flors de color blau-malva, rosades o blanques, de 6 a 9 pètals. Les fulles són trilobulades d'un verd intens en el seu anvers, i d'un bru rogenc en el seu revers. Es troben habitualment al llindar dels boscos, a les torrenteres, i als marges dels camins ombrívols de muntanya. Comença la florida pel març, i l'acaba als primers dies de juliol.

2

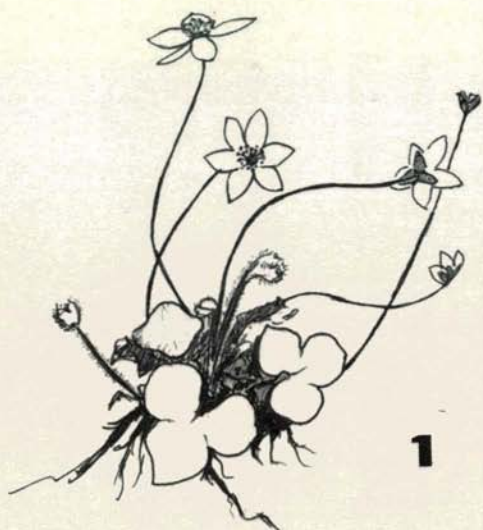
CORYDALIS CAVA (Fumariàcia). Nom vulgar: estisorettes. Flors purpurines, rosades, o blanques. Les fulles són d'un verd blanquinós. Es troba correntment als boscos, torrenteres, canals. El dibuix, reproduceix un exemplar de planta collit molt a prop del cim de Les Agudes (Montseny Or.). L'he localitzada també a diversos indrets de la Vall d'Aran, i prop del Pla d'Estany (camí de La Renclada). Comença la florida a l'abril i l'acaba a finals de maig.

3

PRÍMULA OFFICINALIS (Primulàcia). Noms vulgars: flor de cucut (a Setcases: cucuts), papagalls, matrimonis, etc. Les floretes són menudes, d'un groc viu, i fan bona olor. Es presenten en umbel·la portada per un peduncle robust d'un to de verd molt tendre, i que pot tenir una alçada de 10 fins a 30 cm. Les fulles, són ovades, d'un verd tendre, més clares de color per sota. Són molt rugoses, reticulades, i dentades molt desigualment. La seva àrea d'extensió és enorme, car la trobem a tots els llocs frescals de muntanya a partir dels 600 m, fins al cor del Pirineu prop dels 2000 m. Floreix des de l'abril fins al juliol.

4

PRÍMULA VULGARIS (Primulàcia). Nom vulgar: primavera, cucuts, etc. Flors grans, d'un color groc esblaimat, i amb unes taques de color taronja al centre de la flor. No són flors oloroses, són solitàries, cada una sobre el seu peduncle pilós. Les fulles són de color verd tendre per l'anvers, i lleument peludes i més pàl·lides de color pel revers. Molt rugoses i reticulades. El dibuix correspon a una planta collida a prop del cim de Santa Margarida de Vinyoles (Berguedà). Es troba als boscos i prats de les altes valls. Florida en els mesos de març i abril. N'he trobat prop de Vilada, tot pujant a Picancel. Recentment (28-III-70) en gran abundor als marges emboscats de l'engorjat del riu Matarranya.

les primeres ascensions

per Agustí Jolis i Mª Antònia Simó de Jolis

Les modernes guies de muntanya tenen cura de detallar, a més del conjunt d'itineraris que formen el contingut de l'obra, unes referències bibliogràfiques i dades històriques, referents als primers ascensionistes dels cims, per les vies normals i d'escalada, i de les vicissituds més importants.

Reunir aquests detalls és una tasca apassionant, però ensems ingrata, car s'han de fullejar molts butlletins i revistes i no sempre s'han publicat les ressenyes de les ascensions.

A casa nostra, les famoses guies dels Osona, Juli Soler i Cèsar A. Torras no tenen en compte aquests detalls, si bé hem de convenir que actualment, amb la importància, quantitat i popularitat de les vies difícils d'escalada, és de molt més interès que abans, quan solament es coneixien les vies normals d'ascensió.

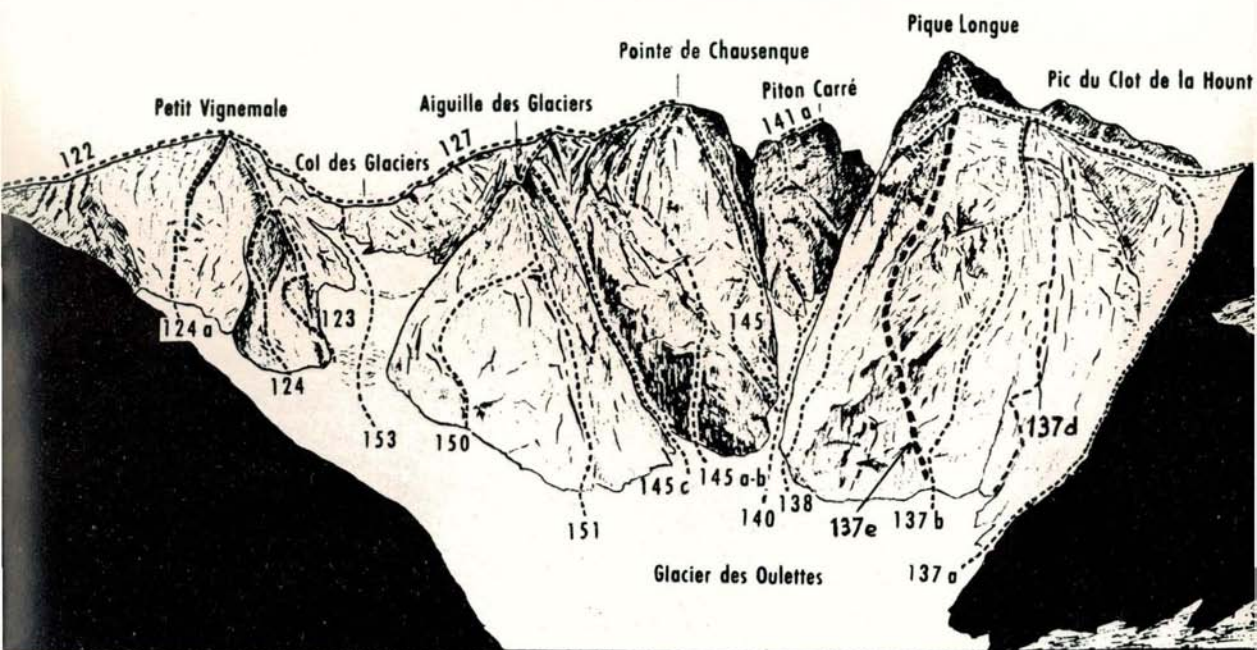
Les actuals guies del Pirineu, editades pel CENTRE, han prestat atenció a aquest capítol, que és un veritable catàleg de les primeres ascensions, susceptibles sempre d'ésser corregides i sobretot ampliades.

Nosaltres, que ens proposàrem aquest treball en les guies pirinenques que iniciàrem en 1950, férem un intent seriós de reunir les dates i noms de les persones que a les nostres muntanyes i a les d'arreu del món feren les primeres ascensions absolutes o primeres nacionals (**«La Conquesta de la Montaña»**. Ed. Hispano Europea. Barcelona, 1954).

Solament és possible d'abastar un camp tan vast disposant d'un fons bibliogràfic molt important, classificat i ordenat, com és la biblioteca del CENTRE, d'on sempre surt la llum per a orientar i avançar en recerca d'aquella data o detall precís. En aquest esforç es mouen també d'una manera molt destacada Josep M. Guilera, José Antonio Odriozola i d'altres, que han treballat en arxius i biblioteques, per tal de divulgar fets històrics que restaven oblidats.

Aquest escrit, però, va dedicat no solament a comentar aquestes idees, sinó a reconèixer la vàlua de les aportacions d'aquelles persones que tenen, o han descobert, un fet històric muntanyenc important i que saben fer a mans d'aquell arxiu, biblioteca o individu que en pot fer ús. Ells, el nom dels quals resta quasi sempre anònim, mereixen la nostra admiració, per tal com fan possible aquesta fabulosa recopilació de detalls, que moltes vegades els mateixos protagonistes han oblidat de publicar.

Quantès primeres ascensions del primer quart d'aquest segle pel massís de la Maladeta hem divulgat, per exemple, del nostre Emili Juncadella, mercès

Croquis de la paret nord del Vignemale, des de la vall de Gaube, publicat a la guia Vignemale-Monte Perdido, de Robert Ollivier, editada pel Centre (1969).

a fullejar el carnet del guia Haurillon, de Luchon, puix que en Juncadella fou com molts d'altres un silenciós de la muntanya. D'altres descobrirem la seva activitat en unes signatures al llibre registre dels cims.

Els Harreta a l'Aneto (1855) i al Mont Blanc (1864) foren els primers espanyols als esmentats cims; Vicenç Carrion (1924) al Naranjo de Bulnes és el primer excursionista, perquè els anteriors, Pere Pidal, Gregorio Pérez «El Cainejo» i després Schulze i Víctor Martínez de Camarmeña, iniciador de la dinastia dels Martínez, els hem de considerar descobridors (tots ells silenciaren les seves importants aventures i els hem esmentat com a exemples més sobresortints).

El risc de possibles equivocacions o oblits és plenament compensat per la satisfacció de fer conèixer uns fets històrics, que tenen una gran valor, car aquells muntanyencs ens precediren per uns camins que nosaltres admirem, perquè representen l'esforç d'una constant superació, com demostren les successives promocions de joventut que, a les parets i cims més difícils, amb la

seva imaginació i esperit d'aventura, han resolt els problemes més difícils per a vèncer les altes dificultats.

Ve a tomb això ara, per tal de divulgar una gesta important portada a terme per escaladors francesos i espanyols, en vèncer la paret de la Pique Longue en el Vignemale, pel seu esperó Nord.

A la guia de Robert Ollivier, editada pel CENTRE l'any 1968, amb el títol de «**Vignemale-Monte Perdido**», consta en l'itinerari 137 e) la nova escalada pel dit Esperó N.A més dels noms i data dels primers conqueridors francesos, fem constar al final que Jesús Banzo efectua en 1966 aquesta escalada, alhora que J. Martí, J. Matas i S. Juanpere, el mateix any.

Aquestes informacions han estat rectificades en part i ampliades per l'amic Pere Xaus, que ha cregut convenient de fer un resum de la gesta de la conquesta d'aquest esperó, demostrant amb això coneixement i apreciació per aquests problemes i un gran esperit de col·laboració, que, com hem dit més amunt, és un dels punts fonamentals per a poder fer obra constructiva.

Xaus ens explica el que va esdevenir:

En primer lloc, Jesús Banzo no va visitar el Vignemale fins a l'estiu de 1967, precisament amb Xaus, però fou ell qui donà la notícia que Martí, Matas i Juanpere a l'estiu de 1966 feren aquesta via, essent la realitat que no la pogueren completar.

Ens remuntem ara al 24 d'agost de 1965 i veiem que Patrice de Bellefon i altres francesos (vegi's «**Vignemale-Monte Perdido**», it. 137, e), pág. 156), escalen el sòcol d'aquesta via i a causa del mal temps es veuen obligats a retirar-se. Al cap de poc temps, el 30 d'agost, tornen a l'atac i aconsegueixen d'escalar el sòcol i fins la part mitjana de la paret. Restant solament el pic de l'esperó final per vèncer, de nou el mal temps els obliga a fer una dramàtica retirada.

Ens trobem ara a l'estiu de 1966, quan J. Martí, J. Matas i S. Juanpere intenten de fer aquesta via d'escalada, però als quatre llargs de corda equivoquen l'itinerari i es veuen obligats a avançar per terrenys de gran dificultat. Efectuen un primer bivac, just al límit que separa el sòcol de la paret mitjana.

Després es dirigeixen a la coneguda xemeneia dels Austríacs, suren per aquest itinerari i arriben al cim de la Pique Longue, després d'un segon bivac.

Bellefon té coneixement d'aquesta escalada i per tant es prepara a completar la via per ell iniciada, abans que uns altres escaladors puguin fer-ho.

Formant cordada amb Raymond Despiaud, acaba l'escalada el 24 de setembre de 1966. Més tard el mateix Despiaud i F. Cassou fan la segona ascensió i primera integral.

El juliol de 1969, dos escaladors de Pamplona, Santaquiteria i Tapia, realitzen la primera escalada nacional, que és el tercer recorregut integral. Dos dies després, es porta a terme la quarta ascensió i segona nacional per Eduard Lluís i Pere Xaus.

Hem vist, doncs, que de 1965 a 1969 s'han fet quatre escalades integrals, dues d'elles nacionals, mercès als escaladors de Pamplona i Barcelona, que al costat dels francesos esmentats han trobat a la paret de la Pique Longue un atractiu esperó, que després de molts esforços ha estat vençut i ha estat escrita així una pàgina més de la conquesta de la muntanya.

in memoriam

JOSEP M. GUILERA I ALBIÑANA

per albert oliveras i folch

El dia 18 d'abril d'enguany, voltat dels seus, ha mort a Barcelona, on nasqué el 5 de desembre de 1899, l'antic i dinàmic soci del Centre, Josep Maria Guilera i Albiñana, després de suportar estoicament una llarga malaltia i un estat de salut limitada, que no el privava, però, de les seves acostumades actuacions en una gamma extensa de panorames habituals amb la seva figura o el seu nom.

Les notables qualitats de treballador, lluitador i organitzador, li obriren camins diversos que va recórrer, destacant-se sempre. Des de molt jove es troba enmig de les manifestacions primàries d'esports de neu al Montseny i a Ribes. Aprèn amb avides a la pràctica de l'esquí abans dels anys vint. Aconseguix aviat de fer-se destacar entre els estrangers i els nacionals que iniciaren aquest esport i espectacle públic, obert al nostre país amb la penetració del ferrocarril transpirenenc, que pujava de Ripoll amunt seguint el riu, amb diverses etapes que coincideixen amb noves obertures de la muntanya i l'esquí, i arriba a campió d'Espanya.

Forma part activa, com a secretari, del comitè iniciador del Xalet de la Molina, i era, abans de morir, el darrer representant del grup de socis distingits, que portaren a terme l'aventura descomunal d'oferir-nos un lloc d'estada confortable, amistós i obert a totes les iniciatives, que han conduït a un esplèndid aprofitament de la muntanya a l'hivern, amb tota l'empenta hotelera, de comunicacions, d'articles esportius, i, més especialment, de les competicions de totes les modalitats de l'esquí.

De jove destacà tot seguit pel seu esperit muntanyenc, i formava part de l'estol que donà un caire alpin al nostre excursionisme clàssic. Amb els homes de la Secció d'Esports de Muntanya, del Centre, cultivà l'alta muntanya i l'escalada, tant al Pirineu com als Alps i a l'estiu i a l'hivern.

Cadí, Andorra i Meranges; el Pedraforca en l'obra de la conquesta de la paret nord, junt amb Esteban, Puntas, Vila, Rovira, Oliveras, Feliu, Navarro i altres, entre 1922 i 1929; el Pallars, Astós, Vignemale, Maladeta; la famosa Nit de la Renclusa de l'any 1922, la primera hivernal a la Maladeta occidental (abril 1932) i la via inèdita a l'Aneto per l'aresta sud o via Guilera (19 juliol 1930,

amb Rovira i Brunet), són les seves més destacades realitzacions pirenenques mentre que als Alps, als Grands i Petits Charmoz, Grepon, Ag. Argentièrre (1925), Nord des Cavales, Rateau, Les Bans, Neige Cordier (1926), Monte Cristallo (1933), Annakogl (1934) i tans d'altres que la memòria no ens reté, fan un fabulós conjunt d'activitat de caire alpi de primer ordre.

De l'esquí de muntanya passà també a l'esquí de competició, en què aconseguí títols de campió social, de Catalunya i d'Espanya, i fou el principal promotor de l'obra dels telesquís, que s'inicià a la Molina l'any 1942.

Com a excursionista i historiador, ens ha deixat relacions literàries de primer ordre al Butlletí del Centre, que són la base del seu primer llibre **Excursions pels Pirineus i pels Alps**, que han seguit d'altres de caràcter biogràfic com **Carnet d'un esquiador. 1915-1930**, o històric i literari **Excursions pels Pirineus, El Pirineu a trossos, Una història d'Andorra, i Unitat històrica del Pirineu**.

Obtingué els premis literaris del Comitè Olímpic Nacional d'Itàlia, en el concurs de «La Montagna italiana», de 1960; el Premi Ciutat de Barcelona 1967, de Assaig, al seu estudi **Jurg Jenatsch, patriota dels Grisons**, i seleccionat el seu treball «**Los conquistadores del Monte Perdido**» al «Premio Olímpia», de la Delegación Nacional de Educación Física y Deportes, de 1970.

Ha passat per totes les seccions del Centre, entre els elements directius i dinàmics, i a la Junta Directiva. Ha format part de congressos i assemblees d'excursionisme, d'alpinisme i de turisme, on ha mantingut sempre, criteris paral·lels als de l'entitat, que representà contínuament.

En especial, ha mantingut una comunicació amb l'estranger. Per la seva intervenció hem conegut campions d'esquí; l'escola de Mègeve, superació del Télémart; Hannes Schneider amb l'escola de l'Alberg, el doctor Arnold Lunn, ja dintre de l'època del slalom i la velocitat; els saltadors noruegs amb en Sigmund Rund, i les glorioses jornades del trampolí de la Molina, on vam veure els salts més llargs d'Espanya.

Les fructíferes relacions entre el Club Alpino Español i Peñalara, de Madrid, i amb els d'altres regions d'Espanya, i les internacionals del Centre (F.I.S. i U.I.A.A.) han estat ben portades durant molts anys, per en Josep M. Guilerà.

Tota la seva tasca ha estat al voltant del Centre. Hem d'admirar tant la seva voluntat de mantenir-se actiu, com la permanència de la línia de contacte amb el Centre. Recordem que el nom de Club Alpi Català, que avui sustentem, va iniciar-se amb les activitats muntanyenques de la joventut de la seva època i que ell hi prenia una part principal.

Fa pocs anys va rebre l'ensenya d'or del Centre, després de 50 anys d'activitat social, que no va decaure més que amb la mort i la Federación Española de Montañismo el guardonà l'any 1946, amb la Medalla de Mèrit de Plata.

Els amics, els companys, els admiradors de les seves conferències i lectures, conservaran el seu record com un exemple de servei, de línia progressiva, d'aferriçada voluntat i de desig d'ésser útil a la causa general de la qualitat en la muntanya.

El Centre ha perdut un important element, que ens deixa, però ens en queda un solc lluminós i el record dels seus escrits intencionats i clars.

Descansi en pau. Seguim l'exemple dels seus esforços.

Josep M. Guilera, veterà soci del Centre, peoner de l'alpinisme al nostre país i notable publicista, en ocasió del sopar del XXV aniversari del C.A.D.E.
(foto: Carreté)

N. de la R.

L'obra de publicista de Josep M. Guilera, a més dels llibres esmentats, la podem veure reflectida principalment en les següents publicacions, on la seva firma ha figurat destacadament:

«Butlletí» i «Montaña», del Centre Excursionista de Catalunya. «Peñalara», de la R.S.A. Peñalara, de Madrid.

Diaris: «La Veu de Catalunya», «La Publicitat», «L'Instant», «El Correo Catalán», «La Vanguardia».

Revistes: «Stadium», «Sports», «La Gaceta Deportiva», «D'ací d'allà».

EDUARD FONTSERÈ I RIBA

una vida centenària

per **Joan F. Cabestany**

El dia primer de març de l'any 1870, doncs, ara fa cent anys, va néixer al número 24 del carrer Nou de la Rambla, Eduard Fontserè i Riba, una de les personalitats més destacades en el món científic de la nostra terra, que ha arrodonit una vida de treball i de dedicació a l'estudi amb aquesta vellesa, a la qual ha arribat sense minva de les seves facultats intel·lectuals, i que ha doblat el seu mèrit científic amb el centenari de la seva edat.

Va estudiar l'especialitat de Ciències Físiques i Matemàtiques a la facultat de Ciències de la nostra Universitat. Es va llicenciar l'any 1891 i es va doctorar el dia 6 de novembre de 1894. Especialitzat en els estudis astronòmics, l'Acadèmia de Ciències i Arts, el mateix any 1894, tot just acabat de construir-se el seu observatori astronòmic instal·lat al seu edifici de la Rambla, li va encomanar-ne la direcció. Per espai de 75 anys ha estat cap del servei de l'hora oficial de la ciutat.

Preparà, amb la col·laboració de l'arquitecte Josep Domènech i Estapà, l'avantprojecte de la construcció d'un observatori al cim del Tibidabo. Es van tardar uns anys a aconseguir-ne la construcció, i l'observatori Fabra fou durant molt de temps la principal preocupació del doctor Fontserè. Per últim, a l'any 1912, una vegada acabada la seva construcció, fou nomenat cap de la secció de Meteorologia de Seismes.

El 1899 va obtenir per oposició la càtedra de Geodèsia de la Universitat de Barcelona, però al cap d'any, una de les tantes reformes en els plans d'estudis fa que quedi sense càtedra. A continuació és nomenat catedràtic de Mecànica Racional i per últim, poc abans de la seva jubilació a l'any 1940, en complir els 70 anys, fou nomenat catedràtic d'Astronomia.

L'Acadèmia de Ciències i Arts, amb la qual havia col·laborat llargs anys, l'elegeix membre numerari (1909). L'any 1921 és elegit membre de l'Institut d'Estudis Catalans i ocupa la vacant d'Enric Prat de la Riba. D'aquesta institució, avui n'és president honorari.

L'any 1919 inicia la seva tasca meteorològica, aconsegueix que el Centre Excursionista de Catalunya situï llibretes-registres de meteorologia, instruccions i targetes postals d'orientació meteorològica als principals cims del Pirineu. Dos anys després, la Mancomunitat de Catalunya crea el Servei Meteorològic de Catalunya i el doctor Fontserè n'és nomenat cap, i pot continuar la tasca que tan modestament havia iniciat al si del nostre Centre. El Servei Meteorològic fou una institució exemplar per la tasca que va portar a cap. L'any 1922 el Servei inicia la previsió diària del temps, la qual, el 1927, fou radiada per ràdio Barcelona per a coneixement de tot Catalunya. La tasca duta a terme pel Servei Meteorològic és tan important, que la seva ressenya, per més concreta que fos, s'escapa de les possibilitats d'aquest record. El Servei fou suprimit l'any 1939, en incorporar-se la seva tasca a un organisme estatal únic i centralitzat.

El fruit més important d'aquesta tasca portada a terme durant una vintena d'anys com a cap del Servei Meteorològic, fou la publicació del seu **Atlas elemental de núvols** (1925). A més, va publicar una rècula d'altres treballs, els quals li varen permetre d'assistir a diferents Congressos internacionals principalment sobre meteorologia i geodèsia en una situació privilegiada, i va formar part de notables institucions científiques internacionals i locals d'arreu del món.

El doctor
Eduard Fontserè en
complir 90 anys.

Aquesta tasca científica i la seva actuació com a home públic, no fou impediment perquè el doctor Fontserè collaborés a les tasques del nostre Centre. Ingressa com a soci del Centre Excursionista de Catalunya l'any 1917, a 47 anys, en un moment que ha assolit un gran prestigi científic a la nostra terra. En el bienni 1919-1921 fou president de la Secció de Geografia i Geologia.

En aquests anys la seva activitat al Centre és molt destacada. A part de la presidència de secció, publica al «Butlletí» tres treballs: **L'ombra dels Alts Pirineus damunt de Barcelona, El derroter aeri de Catalunya (XXX-1920) i Meteorologia de l'excursionista (XXXI-1921)**, el més extens dels tres i el de màxim interès per les novetats i la lliçó d'observació que representa la seva metodologia, de la qual estàvem mancats, ja que va ser una primera aportació en aquesta temàtica.

La seva activitat científica i pública no el va apartar de la tasca directiva en el Centre. El doctor Fontserè és elegit el dia 22 de juny de 1928 vice-president del Centre a la darrera etapa de la presidència de Francesc de P. Maspons i Anglasell. Continua com a vice-president en ser elegit president l'insigne geògraf Pau Vila, i cessa en el càrrec el dia 30 de juny de 1932.

El doctor Fontserè va continuar al servei del nostre Centre, i l'any 1961, havent complert ja els noranta anys, va publicar una nova versió de la **Meteorologia de l'excursionista**, com a volum II de la col·lecció de coneixements indispensables. El llibre resumeix en 100 planes i en 12 làmines de núvols un compendi dels coneixements més elementals d'aquesta matèria. La seva lectura és molt interessant, més avui que la previsió del temps s'ha convertit en una ciència i el seu interès s'ha popularitzat per tots els mitjans de comunicació.

Recordem el doctor Fontserè per la seva assistència, fins fa pocs anys, a actes organitzats pel Centre amb l'interès de la vivacitat de la seva senectut. Avui insígnia d'or després de cinquanta anys com a soci de la nostra entitat i soci número 50, és un dels homes més notables de la nostra terra, per la seva personalitat científica i per la seva projecció social del nostre Centre.

Per molts anys, doctor Fontserè!!

CRÓNICA DEL CENTRE

En els dos mesos de març i abril d'enguany, dos fets molt importants han d'ésser esmentats perquè tindran projecció sobre la vida futura del CENTRE. Un d'ells ha estat la celebració del XXV Aniversari de la creació de l'Escola d'Esquí de la Molina, i la fusió que durant aquesta celebració se n'ha fet amb l'Escola Espanyola d'Esquí, i l'altre fet és la celebració de la Festa de Sant Jordi, enguany per primera vegada fora del nostre local social.

L'Escola d'Esquí de la Molina ha pogut assolir els 25 anys d'existència, i aquest fet, avui, en ple auge dels esports sobre la neu, ja diu prou de la visió dels qui la crearen l'any 1945, com a primera Escola d'Esquí que hi havia a Espanya, i explica la participació que aquesta iniciativa del CENTRE ha tingut en el desenvolupament de l'esport blanc i en la promoció de la Molina com a estació esportiva hivernenca. En aquests darrers anys la F. E. d'Esquí creà les Escoles Espanyoles d'Esquí que va establir en les zones d'esquí ja conegudes i en altres que no eren tan visitades. L'existència de les dues Escoles d'Esquí a la Molina no era gens aconsellable, sobretot tenint en compte els avantatges de què gaudia l'Escola Espanyola i que eren negats a la nostra. Davant d'aquests fets, el CENTRE cregué que l'Escola d'Esquí de la Molina ja havia complert la missió per a la qual havia estat creada i va acceptar la fusió amb l'Escola Espanyola d'Esquí, mirant que els nostres socis tinguessin en aquesta Escola fusionada els mateixos avantatges que tenien en l'Escola nostra.

Estem convençuts que aquesta fusió servirà perquè creixi encara més la pràctica de l'esport de l'esquí a Catalunya, i perquè els esquiadors dels diversos Centres excursionistes s'hi trobin més units.

La celebració de la Festa de Sant Jordi fora del CENTRE és també un indicatiu de la vitalitat que vessa dels nostres locals. En aquest mes d'abril, el CENTRE ha assolit la xifra dels 6.000 socis, i aquesta xifra fa comprendre prou bé que la nostra Sala d'Actes no pugui encabir tots els socis que, de vegades, volen assistir a algunes de les manifestacions culturals que hi tenen lloc. La Festa de Sant Jordi essent una de les que, cada any més, fa venir més amics al vell casal, ens hem vist obligats a mirar de celebrar-la en un altre lloc. Cap d'ells no era tan apropiat a la nostra Festa com el vell Saló de Cent de la Casa de la Ciutat. L'Ajuntament de Barcelona ens en va cedir l'ús al vespre d'aquella diada, i els nostres socis i familiars l'ompliren per escoltar el parlament que enguany havia estat encomanat al senyor Agustí Bou i Fort, President del Consell del Xalet de la Molina, el concert coral que hi oferí la Coral del CENTRE, i per acompanyar-hi els 6 socis a qui corresponia la insígnia d'or i els 73 que hi recolliren la d'argent, per haver complert els 50 i 25 anys respectivament d'associats. Aquesta festa, iniciada amb una breu salutació del nostre president, senyor Ventosa, deixà un viu record en els assistents. El parlament del senyor Bou, evocant el passat

i predint el futur de la nostra entitat, capdavantera de les manifestacions esportives i culturals que s'apleguen sota el nom d'excursionisme català, fou entusiastament aplaudit, com també ho foren totes les cançons que interpretà la Coral del CENTRE, dirigida pel seu mestre Josep M. Parellada.

Els actes de la Festa de Sant Jordi tingueren una segona part l'endemà, dia 24, a la Sala d'Actes del CENTRE, on foren projectades les diapositives premiades en el Saló de Fotografies de Muntanya, i on la Coral dels Barrufets cantà unes cançons, dirigides per la senyoreta Teresa Llobet. Aquest dia 24 fou inaugurada també l'exposició del XXXVI Saló fotogràfic de Muntanya, que com cada any obtingué una nodrida participació, social i d'altres entitats, d'una gran qualitat.

Totes les Seccions del CENTRE han dut a terme activitats de tipus normal, però algunes d'elles han estat molt remarcables per una o altra circumstància, i serà bo fer-ne un esment especial.

La Secció de Ciències i Arts també ha fet, durant el mes d'abril, un curset de quatre dissertacions a càrrec del seu president, el senyor Joan F. Cabestany, sobre el tema: **De la Barcelona romana a la Barcelona romànica**. Aquest curset es donà a l'Aula Pompeu Fabra i amb un constant i nombrós grup d'assistents. El professor Cabestany donà una visió de 750 anys de la història de la ciutat, des de l'acabament de l'Imperi romà fins a la mort del comte Ramon Berenguer IV, període en què Barcelona passà d'una petita colònia romana que era a convertir-se en el cap i casal de la Catalunya comtal. La ben documentada aportació del conferenciant va ser distribuïda en les quatre lliçons següents: 3 d'abril: **Visigots i musulmans (410-801)**; 10 d'abril: **La ciutat carolíngia (801-966)**; 17 d'abril: **La Barcelona comtal (966-1096)**; 24 d'abril: **Ramon Berenguer III i Ramon Berenguer IV (1096-1162)**.

Aquesta mateixa Secció, i en col·laboració amb els Amics de Barcelona Històrica i Monumental va organitzar dues dissertacions a càrrec del senyor Ramon Piñol i Andreu, prestigiós divulgador de la història de les masies, que ens parlà de **La Masia Catalana**. El dia 14 d'abril, centrà el tema en **La seva evolució històrica**, i el 21 d'abril, en **La seva vida familiar, les llegendes i tradicions**. Ambdues dissertacions van fer reunir molts socis a la Sala d'Actes.

La Secció de Geografia i Ciències Naturals organitzà el cicle **Una interpretació fotogràfica del paisatge català**, en sis sessions que ompliren la Sala d'Actes en sis divendres consecutius, però interromputs per la Setmana Santa. Comentant les magnífiques diapositives en color del consoci Joan Tous i Casal, el vice-president d'aquesta Secció, Francesc Gurri, ens explicà els trets físics característics del nostre país, agrupats en els temes següents: 6 de març: **Aspectes de la costa catalana**; 13 de març: **Aspectes de la regió pre-pirinenca**; 20 de març: **Aspectes de la depressió central catalana**; 3 d'abril: **Aspectes de les terres de la zona pre-litoral**; 10 d'abril: **Visions de les comarques pirinenques catalanes**, i 17 d'abril: **La varietat i bellesa del paisatge de Catalunya**.

La Secció de Cinema Amateur celebrà la III Competició d'Estímul, amb projeccions escalonades del 9 de febrer al 2 de març, i els films presentats foren mereixedors dels premis i trofeus que havien estat oferts, menys el que havia ofert la nostra Entitat, que va ésser declarat desert.

També aquesta Secció ha organitzat el II Curs Intensiu de Cinema Amateur, distribuït en 14 lliçons, la darrera de les quals fou donada el 30 d'abril. La inscripció de cursetistes ha estat més nodrida encara que la del I Curset. Més d'un centenar d'inscrits han seguit les lliçons i aviat ens donaran proves de l'aprofitament que n'han tret.

«Festivale Internationale de la Montagne de Film Amateur»

Aquest festival tindrà lloc a la bonica estació alpina d'Allos (França), els dies 17, 18 i 19 de juliol d'enguany, i consistirà en dos dies de projecció de films i una excursió de muntanya. La inscripció serà tancada el dia 16 de juny. Hi seran admesos tots els temes, sempre que tinguin una relació amb la muntanya. Per a detalls, hom pot adreçar-se a la Secció de Cinema del CENTRE. Correspondència directa: M. le Dr. Ducoeur, 14, rue d'Alsace-Lorraine, 06 Nice (França). Encara que no hi aportin cap film, la visió d'aquest festival pot ésser d'interès per a tots els excursionistes.

Les Seccions esportives han portat una gran activitat: sortides d'esquí de muntanya, sortides d'alta muntanya per a júnors, Curs d'excursionisme per a nois i noies de 14 a 16 anys, Cicle d'excursions per a joves, etc., de totes les quals fan esment les circulars de cada mes.

Durant la Setmana Santa, hi hagué campaments, al Balneari de Cardó, organitzat per la Sub-secció de Camping, i als Ports de Beseit, organitzat per la Comissió de Jovent, per als participants al Curs d'Excursionisme 1969/70. Tots dos campaments colliren un bon nombre d'associats.

festa surt. N'és un exponent el nombre de Societats fundades per a dedicar-se a activitats relacionades amb l'excursionisme i les ciències naturals. També els nostres poetes s'han encarregat d'exaltar les bel·leses del paisatge.

Aquelles societats han assolit un grau de continuïtat i veterania, com ens demostra el fet que tot sovint rebem notícies d'alguna que celebra les noces d'argent i fins i tot les d'or.

En efecte, una sèrie d'entitats ja arriben als 50 anys d'existència, com ha esdevingut amb el Centre Excursionista Els Blaus, que ha organitzat diversos actes de gran brillantor, com també amb l'Agrupació Excursionista Icària. Ells han donat mostra evident de llur vitalitat.

D'altres, uns anys més tard, ens vénen a donar prova del rebrotament de l'afecció després del col·lapse de la guerra civil, fundant un seguit de noves societats que, com és natural, ara arriben als 25 anys de vida. Entre aquestes de després de la guerra sabem que celebren ara les noces d'argent l'Associació Excursionista d'Etnografia i Folklore, del carrer d'Avinyó, i també el Club Muntanyenc de Sant Cugat, que, com a Delegació del veteraniíssim Club Muntanyenc Barcelonès, es va fundar l'any 1944. Ambdues societats porten a terme una sèrie d'actes de gran relleu.

Enviem a totes la nostra més cordial congratulació.

3-3-70

J. Bordons

crònica

Els catalans som gent que estimem la nostra terra i sempre hem demostrat la nostra afecció procurant de conèixer-la directament. La nostra arrelada vocació muntanyenca es reflecteix en la quantitat de gent jove, i menys jove, que cada

TERCERA FASE DE L'EXPEDICIÓ TRANS-HIMALAIA

De Barcelona al subcontinent indi. — L'última fase de l'Expedició Trans-Himalaia va començar el 20 de desembre de l'any passat. Després d'un ràpid recorregut amb avió per Algèria, Tunis, Egipte i Etiòpia, els expedicionaris van arribar a l'Índia a la primavera del 1970.

A Nova Delhi, on van arribar el 7 de gener, els expedicionaris van recollir el

Land Rover junt amb el material que hi havien deixat l'agost de 1969, quan van finalitzar la segona fase de l'expedició, després de la conquesta de diversos cims a l'Himalaia i a l'Hindu-Kush.

Aplegats V. J. de Ceballos i la seva muller amb l'andinista Marco Cruz, van iniciar el recorregut pel país, van travessar en la seva totalitat el subcontinent indi, visitant Agra (Taj Mahal), Gwalior —amb el seu famós fort mogol—, Khajurao, amb els seus temples plens d'escultures eròtiques, i van creuar l'altiplà central del Decan (Jabalpur, Nagpur, Adilabad, Hyderabad i Vilayuda) fins a Madras, la gran capital del sud.

Van visitar també Mahabalipuram i

Ponditxery (antiga colònia francesa al golf de Bengala, retornada a l'Índia el 1954), Tirutxirapalli, Madurai —amb els seus famosíssims temples hindús— i Ramasawan, on van iniciar la delicada operació per embarcar la furgoneta a Ceilan (ferrocarril-barcassa-ferry i pont final a l'illa), en el transcurs de la qual, si bé es va resoldre satisfactòriament, les complicadíssimes maniobres d'embarcament i desembarcament van estar a punt de provocar la caiguda de la furgoneta al fons de l'Oceà; cosa que hauria suposat la fi de l'expedició.

Ceilan, la perla de l'Oceà Índic. — Ceilan, petit país insular, «Perla de l'Índic»,

«Reina de Mannar», «Maragda d'Àsia», «Terra de l'eterna fascinació», «Illa esplendorosa», etc., fou coneguda pels antics grecs i romans, i després colonitzada pels portuguesos, els holandesos i els anglesos, fins a la seva independència total en 1948. L'illa és poblada per uns 10 milions d'habitants, budistes en llur majoria.

Talainamar fou la primera població ceilanesa que van conèixer els expedicionaris, els quals es van endinsar després en aquest país exòtic, ple de llacs i de jungles impenetrables, on encara abunden els elefants i els lleopards salvatges.

Van visitar Anuradhapura (amb tot de temples budistes), Polonnaruwa, Sigiriva (o «Roca del Lleó», monòlit rocós d'uns 200 metres d'alçada, al qual van pujar per unes escales, i del cim del qual es domina la jungla circumdant) i Kandy, antiga capital, al temple de la qual es conserva una dent de Buda.

D'entre les curiositats observades, destaca el bany dels elefants i l'interessant jardí botànic, mundialment famós per les seves plantes tropicals.

Passant molt a la vora de l'anomenat Pic d'Adam (2.180 m) i travessant diverses plantacions de te, l'expedició va arribar a Hikkaduwa, població costera on van poder admirar els fons de coral que hi ha, i van tornar per la capital, Colombo, a Mannar, i d'allí novament al subcontinent indi.

Quant a les cèlebres pedres precioses de Ceilan, és possible que n'hi hagi, però les han d'enviar als grans centres de Nova York, Londres o Brusselles, ja que les que hi ha pel país són molt mal muntades i hom corre el risc de ser enganyat.

A la primera de març els expedicionaris van tornar a Bombai, des d'on van enviar el present informe, i van prosseguir tot seguit la ruta vers el nord del país (Assam i Sikkim), a fi de penetrar finalment al Nepal, de la capital del qual, Katmandu, ens han escrit aquestes darreres notícies.

David M. Aloy

Cap d'informació de l'Expedició

bibliografia

Masada (La Fortalesa d'Herodes el Gran i l'últim bastió dels Zelotes). Yigael Yadin, catedràtic d'arqueologia de la Universitat hebrea de Jerusalem. Traducció de l'anglès al castellà, de Mercedes Ballesteros i Verònica de la Torre. 272 pàgines, format 18 x 25, 1.ª edició, maig 1969. Ediciones Destino. Barcelona.

L'any 1963 varen començar unes excavacions al cim de la muntanya de Masada, davant del mar Mort, en el desert de Judea, per tal de trobar el que va ésser la més atrevida fortalesa d'Herodes el Gran i descobrir la veritat dels relats de Josefo Flavi, cabdill rebel contra Roma, única font històrica que havia passat als nostres dies.

Per tal de portar a terme aquestes emocionants i significatives excavacions, va ser nomenat cap de l'expedició el professor d'Arqueologia de la Universitat de Jerusalem, doctor Yigael, el qual va dirigir-la ajudat per trenta-quatre tècnics voluntaris d'ambdós sexes, de diverses nacionalitats. Laboriosa organització de gent preparada tan intel·lectualment com físicament, car els rigors de les temperatures extremes eren suportables gràcies al magnífic esperit d'equip que regnava i que mai no va decaure.

Aquest llibre, escrit amb ploma àgil, és l'aventura del descobriment arqueològic més gran dels temps actuals i a fi de no convertir-se en una lectura feixuga va notablement il·lustrat amb 86 fotografies en color, 100 en blanc i negre, 2 gravats, 10 dibuixos, 12 plànols i una taula històrica i arqueològica.

**esports
MAÑANES**

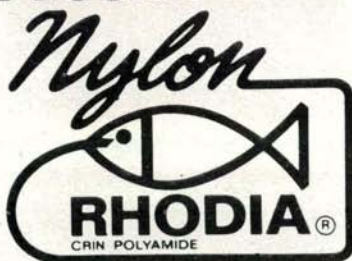
**l'equip complet
per a qualsevol
esport**

CANUDA, 26 TEL. 232 07 71
BARCELONA - 2
VIA AUGUSTA, 103
TEL. 217 91 88
BARCELONA - 6

CRIN RHODIA · CRIN RHODIA · CRIN RHODIA · CRIN RHODIA ·

CRIN RHODIA · CRIN RHODIA · CRIN RHODIA · CRIN RHODIA ·

**SI ANEU
A PESCAR AMB**

VOSTÈ TRANQUIL

STE. RHODIACETA DE LYON

Representant exclusiu
per Espanya LOMBARD, S. A.

Marques concessionàries:

touchtout

Grauvett

VIKING

KALI

d'EL CASERIO, me'n fio!

EL CASERIO

**Per això
és el primer formatge
en porcions
d'Espanya**

Pes en origen: 170 grams

Si penseu anar a....
La muntanya o a esquiar
no us oblideu
de

Bavilless et

ENRIC GRANADOS 122
A VINYO 8-10
P. MANUEL GIRONA 49

GAUSSET

**ÒPTICA
CAPMANY**
òptics diplomats

Descompte especial
als senyors socis
del Centre Excursionista
de Catalunya

Qualitat i gran
assortiment en
CINE
ÒPTICA
FOTOGRAFIA

Muntaner, 357 - Barcelona - Telèfon 211 26 57

GRIVEL

Sistema per a recuperar el Piolet,
en un descens a doble corda.

SANTA
EULALIA
ESPORTS

Passeig de Gràcia, 93
BARCELONA-8